

پہ سراج الخبار کار د پښتو شعر

Ketabton.com

ليکوال: پوهنيار محمد شاپور "احمد زي"

محمد شاپور "احمد زی" د احمد جان زوی په ۱۳۴۰ کال د لوگر ولایت د سرخ آب په کلي کې زېږېدلې. خپلې لومړنۍ زده کړې یې د سرخ آب په متوسطه او بیا د عامې ادارې له مسلکي لیسې څخه فارغ شوی دی. لیسانس او ماسټري یې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې څخه تر لاسه کړي دي. د ۱۳۶۳ کال په وروستیو کې د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې په علمي کدر کې د استاد په توګه مقرر شو.

په ۱۳۶۴ کال کې ننگرهار پوهنتون ته تبدیل او د دغه پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د رئیس او استاد په توګه یې دنده تر ۱۳۶۷ کال پورې ترسره کړه. په ۱۳۶۷ کال کې پاکستان ته مهاجر شو. او بیا د ۱۳۶۸ کال په اولخرو کې استرالیا ته مهاجر شو. اوس په استرالیا کې د ژباړن او ترجمان په توګه کار کوي.

او دا هم د لیکوال د غزل یوه بیلګه :

دئ فساد رشوت روان په ادارو کې
نشته رحم د کاتب رئیس په زړو کې
خداي د مکره د چارواکو سره کار بند
خلاص به نشي هم په میاشتو په کلو کې
که ترې وپوښتې دا کار مې څنګه کیږي
وایې ته پیسې ډالر لرې جیو کې
که پیسې وي خلاصوو د کار په منلوه
بې پیسو د ځنلورو ډېر په وعدو کې
هم دې لېرو له یوه دفتره بل ته
تر څو سترې شې په تلو او په راتلو کې
یا خو دا چې به له چانه پیسې پور کړي
یا خو نه خلاصیږي کار نژدې وختو کې
دلته حق دئ خوړل کیږي د بي وزلو
نا حق حق دئ احمد زیه په پیسو کې

	سرلښكونه
۱-۷	۱ - سرليزه
۷۴ - ۸	۲ - دشعرونو مجموعه
۷۷ - ۷۵	۳- داوسنی اوسراج الاخبار رسم الخط پرتله
۷۸	۴- نتیجه
۷۹	۵-

سريزه

له ۱۹۱۱ تر ۱۹۱۹ کال پورې سراج الاخبار دافغانستان په مطبوعاتو کې ستر رول لوبولی دی. او دېر شاعران اولیکوالان یې دې ته هڅولي، چې قلم راواخلي او د پښتو ژبې او ادبیاتو له پاره خدمت وکړي. سراج الاخبار دافغانستان په ادبیاتو کې یونوی تحول رامنځ ته کړ، او هغه دا چې سراج الاخبار په ادبیاتو کې دنوي دیموکراسۍ لارښوونه کړې ده، په ټولنیز بدلون کې یې خپل رول لوبولی دی. چې په دې برخه کې دهیواد دخلکو راویښول داقتصادي او کلتوري مسایلو له پاره په کلکه مبارزه، او دخلکو شعور ته وده ورکول رابرسیره شوي وو. په دې ډول دسراج الاخبار جریدې دافغانستان خلکو ته د پېرزایات عرفاني خدمت کړی دی. په همدغه وخت کې پښتو ژبې په چټکتیا سره گامونه پورته کړه. دسراج الاخبار په پانوکې د پښتو شعرونه، متلونه او دنثر ټوټې چاپ شوي دي. هغه شاعران اولیکوالان چې د (خوانانو افغانانو) یاد محمود طرزي په قول داخوان افغان په سیاسي نهضت کې شامل وو. دوی دخپل وخت داسې خلک وو چې ځانونه یې په عصري علومو سمبال کړي وو، چې ددې دورې یو مشهور روشن فکره شاعر غلام محی الدین افغان دی. غلام محی الدین افغان دسراج الافغانیه ورځپاڼې، چې په حقیقت کې دخپل وخت دمترقي او ازادې غوښتونکو افکار و یوه خپرونه وه، یولیکوال اوشاعروو، داسې لیکوال اوشاعروو چې لیکني اوشعرونه یې دمترقي نهضت په پیاوړتیا کې ستر رول ولوباوه. دپښتو ژبې او ادبیاتو په پراختیا کې یې اوچت گامونه پورته کړي دي. غلام محی الدین افغان دلومړی اودوهم مشروطیت فعال غړی اودهغه کلپ له مؤسسونو څخه شمیرل کیږي، چې ظاهراً یې ذوقی اوتفریحی بڼه لرله ولی په حقیقت کې په هغه کې سیاسي فعالیتونه پرمخ بیول کیدل.

غلام محی الدین افغان په اتو ژبو باندي ښه پوهیده اود پښتو اوفارسي په ادب کې ددیني مطالعي څښتن وو.

افغان اودهغه وخت ټولو شاعرانو اولیکوالانو لکه عبدالهادي داوي، مولوي صالح محمد، عبدالسلام انور اوچت گامونه دعلم اوپوهې درواچولو په برخه کې اخیستي دي. دوی دعلم خوا نیولي وه علم اوپوهه یې ستایله، خلک یې دعلم سره آشنا کول، خلکو ته یې دعلم اوپوهې ارزښت څرگند اوه، او بالاخره خلک یې دې ته رابلل چې په علم اوپوهې ځانونه سمبال کړي، او ځانونه دجهل اوسکون څخه را وباسي، دجهل اوسکون غندنه یې کوله، خلک یې دې ته هڅول چې دنوي عصر له نویو پدید وسره آشنا شي دنوي عصر ستایونکي وو. دوی ټولو ټولنیزه وده اوتکامل غوښته، دغو ټول ټولنیزې ودې اوتکامل په

غوبنستلوکي سره متحد وو. اوتولو لیکوالانو اوشاعرانو خپلي ژبي شعر او ادب ته خدمت کړی دی.

غلام محی الدین افغان کومی لیکنی چې کړي، اویایي چې کوم شعرونه ویلي دي، هغه په خپلو اثارو کې ژوند داسې ترسیم کړی، چې یوه واقعي بڼه یې لرله یعنی ژوند یې په حقیقی توګه په خپلو اثارو کې ترسیم کړی دی، چې دا خبره مور دده په ځینو شعرونو کې وینو.

غلام محی الدین افغان کوم شعر چې د ۱۹۱۴ کال د اکتوبر په څلورم تاریخ په سراج الاخبار کې نشر شوی دی. په دې شعر کې ده داپه ډاګه څرګنده کړې ده، چې په ټولنه کې ټولنیز اختلافونه شته، چې یوه طبقه یې د بلې طبقې پر ضد دریري، او په ټولو مسایلو کې اتحاد اویووالی نشي کولای، یعنی یوه طبقه یوڅه غواړي اوبله طبقه بل څه، چې ده دخپل وخت ټولنیز اختلافونو درک کړي اودایي څرګنده کړې ده چې دازادۍ اواستقلال دګټې له پاره هم ټول افغانان په یوه سنګر کې درېدلای نشي نو ځکه یې پورتنی مفکوره په لاندې شعر کې په ډول بیان کړې ده.

ځمکه خپله رود موخپل دهقان موخپل دی
شامو خپل ګدا مو خپل قاضي موخپل دی
سپاه خپل رعیت موخپل دیوان موخپل دی
غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی
حبس خپل مفتی خپل زندان موخپل دی
پردی نشته ګرده خپل یو شکر وکی...

د ۱۹۷۱ کال د جنوري په ۱۷ تاریخ په سراج الاخبار کې دده یو شعر دترجیح بند ذوالقافیتین تر عنوان لاندې نشر شوی دی، چې دخپلو خلکو دژواندانه واقعیتونه یې په کې ترسیم کړي دي دخلکو ژوند یې په ریښتیني ډول ترسیم کړی چې داشعري په ډول پیل کيږي:

مور بڼه تعلیم یافته وای داثار
هم کامل وای په صنعت دکار زار
اوس زموږ به وای په دنیا کې اقتدار
هم به زموږ وای ډېر همت په ټول کفار
کل جهان دی رسېدلی ومقصد ته په مدار

په ۱۹۱۱ کال دجنوري په ۱۱ نيټه دمحمود طرزي په مديريت دسراج الاخبار مشهوره جريده نشر شوه. عبدالهادي داوي چې په هغه وخت کې دحبيبي دمکتب شاگرد وو، دغې جريدې ته دطرزي په غوښتنه انتخاب شو او دده سره درې تنه نور دواطلب شاگردان عبدالرحمن لودين، فيض محمد ذکريا، او محمد بشير هم سراج الاخبار ته وليدل شول. داوي دجريدې دمحرروظيفه اجراکوله، او هم يې داردوژبې نه سراج الاخبار ته مضمونونه او مقالې ترجمه کولې، په سراج الاخبار کې دداوي فعاليت ادامه درلوده ترڅو چې په ۱۹۱۸ کال کې داميرپه امر بندې شو. داوي دمحمود طرزي تکره شاگرد اوفکري ملگری وو. چې دهيواد دترقي له پاره يې دهغه وخت په سياسي اوادبي مبارزه کې مهم رول په غاړه درلود. دی دخپلې ورځپاڼې په ټولنيز ارزښت ډېر ښه پوهيده نوځکه دهغه ستاينه يې په يوه مثنوي کې بيان کړې ده چې د ۱۹۱۴ م کال دجنوري په ۱۵ تاريخ خپور شو چې مطلع يې داسې ده:

اخبار هر ملت ته جانه
ضروري ده وا وره مانه
دملت منافع غواړي
پر غم ودملت ژاري

همدا ډول په همدې گڼه کې داوي دخپلې مورنۍ ژبې په خوړوالي، رواني اوفصاحت، متانت او پراخوالي باندې يوبل مثنوي شعر لري چې دالاندې څو بيتونه يې د نمونې په توگه را اخلم:

پښتو ژبه شرينه
هم فصیحه هم متينه
قواعد يې خوارښه دي
قواعد يې هم لږنه دي

داوي که په دې شعر کې له يوې خوا دخپل ولس د ملي ترقي له پاره دمورنۍ ژبې موثريت او اغيزه په گوته کوي، نودبلې خواځه داشعر دهغه چا ځواب هم وو، کومو چې پښتو ژبه دافغان ولس دکلتور د لوړتيا اوترقي له پاره اساسا مساعده نه گڼله، په هغه زمانه کې يولړ داسې کسانو فکر کاوه چې دغه ژبه د وولسونوترمنځ دښه افهام اوتفهم وسيله نشي کيدای، ځکه چې قواعد يې تر ژبني قانون لاندې نه راځي. دغې مهمې کلتوري مسئلې

ته داستقلال دگټلو نه پخوا ډېرو مترقي شاعرانو اوليکولانو جدي توجه راوگرخوله. که مولوي صالح محمد په خپل پښتو مکتوب کې دپښتو ژبې په تاريخي بدبختۍ وژړل، نو عبدالهادي داوي په خپل مثنوي شعر کې دخپلې مورنۍ ژبې ستاينه وکړه، او همدا وايي چې فارسي شعر هم لري، ولي هغه دپښتو هم پايه نه دی ځکه چې په مورنۍ ژبه کې هنرمند باطني احساسات بڼه څرگندولای شي اوداسانه لاره نه ده .

د شلمې پيړۍ په پيل کې دافغانستان دفکري تجددعلمبردار محمود طرزي، دخپلې جريدې دوهم کال ددلوې په نهمه گڼه کې دپښتو ژبې مسئله (زبان افغاني زبان اجداد زبانهاست) تر عنوان لاندې مطرح کړه دهغه په اريايي توب يې مطالعات پيل کړل. ددې ليکنې نه وروسته پښتو څيړني له يوه کال څنډ سره مخامخ شوې، ولي په ۱۲۹۳ کال کې بياله سره پيل شوې. دهمدې کال دسرطان په څلورمه دسراج الاخبارپه شلمه گڼه کې عبدالرحمن لودين داسې وليکل: ،، سراج الاخبار به زبان فارسي طبع ونشر ميشود چون همواره مساعی درنشر و اشاعات علوم و معارف است به السنه مروجه افغانستان لهذا سراج الاخبار افغانيه اين شماره و شماره های بعد خود را بزبان ملي خودنيز تزئين ميدهد،،

دسراج الاخبار دمطالعي نه معلوميري چې په هغه جريده کې دپښتو شپږکلنه ونډه، اگر چې دومره زياته نه وه، ولي ترټولو مهمه داوه چې دپښتونشر اتوله پاره دپښتو ژبې په تاريخ کې، ديوه نوي فصل په حيث لار خلاصه شوه، هغه داچې خلک دخپلې ژبې او ژبه دخپلوخلکو سره وتړل شوه. محمود طرزي همدغه موضوع ته دسراج الاخبارپه ۱۳۹۶ کال دجوزا په دوهمه گڼه کې داسې گوته نيسي:

،،ادبيات ملي، فارسي، افغاني هر قوم بزبان خود وهرزبان به ادبيات خود زنده است.،،

ددې دورې بل مشهور شاعر مولوي صالح محمد دمحکوم افغان حالت، په قفس کې د بندي بلبل سره مقايسه کوي، ددې اثر قهرمان دازادۍ څخه لاس نه اخلي، ولوکه په زندان کې هم دې ازادۍ دور څوخيالونه هيڅکله نشي هيرولای، اوکه په ژوند کې خوشبخته وو نو هغه وخت وو چې ازاد وو، دسيالانو سره سيال وو، په دې شعر کې دانگريز داستعمار پرضد بې حده کرکه اونفرت شته.

لومړی جهاني جنگ چې ټول بشریت يې تهديد اووه، دی په خپل مثنوي شعر کې ترسيموي اودهغه دوام غواړي. ځکه چې اروپايي جگړه مار او استعماري قوتونه په کې راگيردي، دده په نظر گوندې وي چې دغه استعماري قوتونه دگور دچنچوپه شان په خپل منځ کې يوبل سره وخوري.

بله ډېره مهمه موضوع د وطن دستاينې موضوع ده، چې دغه موضوع دهغه وخت د ټولو شاعرانو او هنرمندانو په اثارو کې په ډېرو قوت سره ليدل کيږي.

بله موضوع داخبار موضوع وه، عبدالهادي داوي اخبار ته د علومو د اديب لقب ورکړ، او هغه يې د يوه ملت له پاره دومره ضروري وباله لکه د وجود له پاره وينه. عبدالعلي مستغني ۱۲۹۳ کال د عقرب ۲۸ گڼه کې د سراج الاخبار په ستاينه کې داسې وليکل:

دا اخبار رنگين گلزار دی اخبار نه

دی

چې هزار يې زه يم ولي گلزار نه

دی

په سراج الاخبار کې بله ډېره مهمه موضوع چې د شلمې پيړۍ په پيل کې مطرح وه هغه د ملي ادبياتو موضوع وه، په هغه وخت کې لکه څنگه چې محمود طرزي په يوه نقل قول کې وليدل شوه، د ملي ادبياتو نه مقصد فارسي او افغاني يعنې پښتو ادبيات دي. په هغه وخت کې د فارسي ژبې له پاره کوم تشويش موجود نه وو، ځکه چې ډېرې پيړۍ دري رسمي او اداري ژبه وه، او هلته ددې ژبې له پاره کار کيده. ولي د افغاني ژبې د ادبياتو موضوع د لومړي ځل له پاره، په ډېرو قوت سره د استقلال نه دمخه کلونو کې په افغانستان کې مطرح شوه. په همدې کلونو کې داوي دخپلې ژبې ستاينه وکړه ورپسې مولوي صالح محمد د پښتو ژبې په توصيف کې يو مکتوب وليکه چې څو جملې يې دادي:

«... هغه تاثيرات چې په خپله مورنۍ ژبې کې وي په بله ژبه کې کله وي ... هر قوم او هر ملت چې ترقي کړي ده، لوی سبب يې دادی چې ټول علوم يې په خپله ژبه ترجمه کړي، ځکه چې تحصيل پرې اسان شوی دی...»

غلام محی الدين افغان د سراج الاخبار په ۲۳ گڼه کې يو پښتو اعلان په لاندي ډول خپور کړی دی:

يو اعلان په پښتو کې:

«، اول مقصد مو دا اعلان دادی چې زموږ مبارکه ژبه رواج پيدا کړي، او هر څوک دې په دې باب کې د ترقي د پښتو بڼه بڼه مضامين په افغاني کې وليکي، او په واسطه د دې اعلان ټولو پښتنو ته خبر ورکوم که څوک زما يا د بل چا په پښتو مضامينو ايراد لري، هغه دې خپله مدعا په پښتو کې وليکي او د سراج الاخبار مدير صاحب ته دې راوليږي، که بنده

دهغه له ځوابه عاجزشه هغه ته به پنځوس روپۍ په طور دانعام ورکړم او وده هم شپږمياشتۍ ده ،،

ددې اعلان څخه دغلام محي الدين هدف داوه، چې له يوې خوا دپښتو ژبې او ادبياتو ته پراختيا ورکړي او خپله ژبه مروجه کړي اوله بله پلوه داخبار پرمخ دبحث نقد موضوع رامنځ ته کړي، چې پنځوس روپۍ په هغه وخت کې دپښتو ژبې پيسې وي. چې څه موده موروسته عبدالسلام ددې اعلان په ځواب کې يوشعر راوليږه، او په هغه کې يې دپښتو ژبې توصيف کړی چې مورېبې دشعر دنموني څخه دلته تيريز او يوازې همدومره وایم چې عبدالسلام دهغه وخت دپښتو ژبې يو تکړه شاعروو.

داوو څوټکې چې دسرېزې په برخه کې تاسوته بيان شو اوکه چيرې له ماڅخه په کوم ځای کې سهوه او اشتباه شوي وي هيله ده چې محترم لوستونکي ما خپلې سهوي او اشتباه ته ځير کړي. ما په دغه کتاب کې هڅه وکړه چې د سراج الاخبار له ټولو گنوڅخه د پښتو شعرونه راټول او د يوې ټولگې په توگه يې گرانو لوستونکوته وړاندې کړم .

اوس راځم ددې کتاب دوهمې برخې ته او هغه دسراج الاخبار په جريده کې دپښتو شعرونه دي چې په نوموړې جريده کې په بيلابيلو وختونو کې نشر شوي دي . که څه هم مادپرکوشش کړی چې ټول هغه شعرونه چې دسراج الاخبار په پاڼو کې نشر شوي راټول کړم ولی بياهم که چيرې له کومې گڼې څخه سهوا کوم شعر پاتې شوی وي ياکومه شماره سراج الاخبار زما لاس ته نه وي راغلې او په هغه کې کومه ټوټه شعر پاته شوی وي زه خپل معذرت تاسوته وړاندې کوم، بله کوم ټکي چې د يادوني وړده هغه داچې شعرونه په کوم رسم الخط ليکل شوي ، ما په هماغه بڼه دې کتاب کې راوړي، او بنايي ځيني لوستونکي دلوستلوسره مشکل ولري . بياهم که په کتاب کې کومه تاپيې اشباه شوي وي . هيله ده چې محترم لوستونکي او دپرمحترم استادان ماوبيني.

په درناوی

پوهنيار محمدشاپور احمدزی

دوهمه برخه

دسراج الاخبارڅخه راټول شوي شعرونه

درېم کال شلمه شماره ۱۲۹۳ هـ ش کال شعبان المعظم ۱۳۳۲ صفحه ۶-۷

دا څه عجب دوران دی چې راغلی پرافغان دی
رنگا رنگه ترقي ده څه عجب محبوب عنوان دی
وقت دعلم او هنر دی بي قيمت رایگان دی
قسما قسم معارف دی نور دعلم درخشان دی
دهر علم مدارس دی هم تحصیل په پراسان دی
داله کومه سويه مورکي چې ظاهر اونمایان دی
پخوانه وو اوس پیداشو مگر فضل دسبحان دی
داخو عصر دسراج دی چې افغان ټول په روشن دی
عجب عصر دی جانانه چې ځوان زور اوزور په ځوان دی
هرسری اخته په علم که دهقان اوکه چوپان دی
صنایع اوبدایع دي وقت دعلم اودعرفان دی
پښتانه کیردی نشین وو مردهغه چې نوم يي خان دی
اوس همه سوباخبره چه د عمر قيمت گران دی
له عالمه باخبر شوه چه خورا لوی داجهان دی

نورعالم هم خورا ډېر دی نه تنها عالم افغان دی
ته سراج اخبارته گوره چې دملک په تن کې جان دی
څونه نفعي دي ظاهري چې بي ژبي دي گويان دی
بی خبریې باخبر کړه له عالمه چې څه ان دی
هرسری عبرت په اخلي چې زه څوک يم څه می شان دی
دين دنيا دواړه په کې دي گهرباره درافشان دی
په ایشیا کې مثال نشته رشک اوردانگلستان دی
تی مدیرصاحب ته گوره محمد بیگ طرزي افغان دی
شه مدیر باتدبیردی دهرعلم گویا کسان دی
څه حاجت دی و بیان ته چې اخباربه نمایان دی
دالومری اخباردی وروره چې افغان ټول په روشن دی
ټولی رانیسی په خپله چې قیمت یې ډېرارزان دی
په تش دیدي قانع نشي ځان په پوه کې خوراگران دی
بیحاصل یې گمان مکری قدرمند پرقدرد ان دی
اوس بیا نورعلی نورشو په پښتو چې دي گويان دی
جانه څه عجب دوران دی چې راغلی پرافغان دی
خپله ژبه موچاپیری عنایت دپاک سبحان دی
شه شیرینه پښتو واوره چه مضمون په ډېراسان دی

قلم خپل ژبه مي خپله شعرگران اوکه اسان دی
زه شاعر نه يم دلبره خاص مطلب زمابيان دی
زه عاشق دخپل وطن يم بلي حب ددي ايمان دی
په خپل ملک خورانازيرم ناري کرم څومي توان دی
زه صالح غلام دشه يم پرما بپرده احسان دی
تربيت می ټول له ده دی څه چي زما نوشت وخوان دی
زی نصرت غواړم له خدایه څوطاقت اوڅومي توان دی
بېراميد لرم ودې ته څه مو زور اوکه موخوان دی
شه په صدق دوعا وکئ وپادشه ته څو په توان دی
بڼه پادشاه دی خدای دی بڼه کړي پرمور ټولو مهربان دی
علم دوست هنرپروردی بی له شکه قدردان دی
مراتب دي خدای کي لوري ترابده څواسمان دی
پردبڼمن دی غلبه وی څوزمین واوزمان دی
مولوي صالح محمد

شماره ۲۲ اسد ۱۲۹۳ رمضان المبارک ۱۳۳۲ ۲۵ جولای
اخبار هرملت ته جانه ضروري ده واوره مانه
دملت منافع غواري پرغمو دملت ژاري
احتياج دخپل ملت رفعه وي په لږ لگ مدت
معارف کي صنايع کي په ثروت کي بدايع کي
په ادب کي سياست کي فلاحت کي تجارت کي
دپر معقول بحثونه کاندې دملت دمخ دوراندي
ورکوي دوی ته ترغيب دعالمو دا اديب
دا اغيار روخيانت دی بشکاره کي پرملت
فريبونه يي بشکاره کي عالم کي ننداره کي
په مقصد يي ملت پوه شي داتمام اموريه پوه شي
په تعليم اوتجارت کي زراعت وفلاحت کي
په ادب اواقصا کي اخبارات يي بڼه ازاد دي
کوته داچي داخبار منافع دي بي شمار
درشي اخبار اخلاق اتحاد اواتفاق
ای زما پښتنه وروره ای دمادسترگو توره
هغه علم چي خرخيږي هر سړی ورته رسيږي
هغه دی دغه اخبار رانوکي کره تلوار

اوس دنيا کي شاوخوا هر ملت گوره جدا
په زوري اخبارات دی په لکوي مطبوعات دي
زموږ په ملکی يواځباردی درافشان او گهرباردي
په صورت کي هم يکتادی معناء هم دی په همتادی
خدايه دي لري ژوندی چې ملت سي په ژوندی

عبدالهادي داوي

شپږمه شماره څلورم كال محرم ۱۳۳۳ هـ ق ۲۸ عقرب ۱۲۹۳

۲. نوامبر

رنگا رنگ انقلابات دي قسما قسم اختلافات دي
هرملت وهردولت اخلي نفع دفرصت
چه فرصت پيداكي ياره انتقام اخلي بي واره
تيردروكالوته نظرکه په احوال يي خان خبرکه
چي فرصت مندوکفارو ځي ونکروپه مورخوارو
بياپه مورمسلمانانو څه ونکروکافرانو
زړه موخوږ په مراکووو چي وروم ته بڼه بازووو
پرمصريانو موژر له دزړه وينه موخوږله
چي ناله ايطالويانو يورش يوورپرتربايسيانو
زړه توکرتوکړپه دی وو رشکي رشکي سري پري وو
چه داڅه وشو ناگه فضل ته وکي الله
يوواررغ شو چي روسيانو چپاويوور پرايرانيانو
په زروعالم يي مرکي په ظلمت يي ملک ککړکي
په سوو سري يي مري کړي مخ په تورپزي يي پري کړي
پرزخمی زرومالگی پاش شوي پري موغوشي لکه اش شوي
په گرداب کي دحيرت ټوله ډوب سوپه حسرت

چي ياربه څه احوال شو چه علاج يي ډېر محال شو
مور په دې ناورين اخته وو فکرزن جگرسوخته وو
چي داڅه وسورحمانه ته قادريي اي سبحانه
طراباس موبالکل هير سو چه داخرس روسی راتيرسو
مراکو اومصر دواړه غم يي مه خوره داوژاره
چه ومور ته رانږدي شو دحيا طناب يي پري شو
مورپه دې غمواخته وو فکر زن اوډل سوخته وو
چه داڅه بلا شوه پيښه الامان ددي له نيشه
بيا ناری سوی چه بلغار سوه راپورته دبل غار
پرتوکانو يي حمله کړه شي په خپل خانو اخته کړه
صربيانو يونانيانو همه يورش يوور پوترکانو
څودولته سره يوشو ډېرترکان په ميان کي لوشو
الحاصل چي په اضرار رسولي بيشمار
لاهنوز متوجه دی په مطلب متنبيه دی
خپل ته دای محکموينه چي اسلام ونروينه
وتخريب ته داسلام توجه لري مدام
خپله لوگوله يي بولی يوله بله سره بولی
اي افغان دواړه لاس پورته که شه په اخلاص
وخپل رب ته دي زاری که بيا زاری په عاجزی که

چه ای خدایه ته قهاریه که رحمان یی بیا جباریه
کفاردیقرترحدہ تیرکہ شپہ و ورخ یی مور بری کہ
تی په خپل میان کی اخته کی عداوت په شه پخته کی
چه یی مورشو بالکل هیر په خپل خان اخته وی ډپر
مورددی گوروسی لونه دوی همیش کوی جنگونه
او ومورته توفیق راکي شه اخلاق ته را اعطا کی
چه طاعت دی په رښتیا کرو عبادت دی بی ریا کرو
په خپل میان کی متفق شو یو پر بل سره مشفق شو
ته همت وغیرت راکي ته قوت ونصرت راکي
ته موشه کی که معیوب یو بری راکي که مغلوب شو

مولوي صالح محمد

Pukhto.Net
پښتو

شپږمه شماره څلورم کال محرم ۱۳۳۳ ۲۸ عقرب ۱۲۹۳ صفحه

۷

۲. نوامبر

تقریظ

داخبار رنگین گلزاردی اخبارنه دی چې هزاریی زه یم ولی گلزارنه دی

علم زده کړه گوره جهل په کارنه دی که دپلاردی چې جاهل دی په لارنه دی

که بی علمه خبرداردی بی خبردی که هوبنیار دزمانی دی هوبنیارنه دی

که څوک سود غواری دعلم سوداښه په گرمی ده دی بازاربل بازارنه دی
ده

که سوداگری دوکاندارده علم گوره بانصافه ترده بل دوکاندارنه دی

خوار هغه شي چه دعلم نه غافل شي چه دعلم دولت مومی بیا خوارنه دی

کافران گوره په علم جهانگیرشول ماوتالره داننگ وداعارنه دی

مړه ویده دواړه یو رنگ وی په غفلت مړیه بوله هر سړی چې بیدارنه دی
ک

له غفلت پورته خونخواره بلانشته که زمري څوک خونخواربولی
خونخوارنه دی

موافق دزمانی سره رفتار کړه مخالف دزمانی شه رفتارنه دی

زمانه وی کله گرمه کله سرده تل ترتله په چمن کي بهارنه دی

که فلک دغیرپه کام شه غمگین مشه په دی ژرنده همیشه دچاوارنه دی

زړه می نه اوری دترکوله وصاله څو چیچلی یی دزلفو په مارنه دی
مستغني زه دمین په خپل گفتار کرم ستاپه شان گفتاردهیخ چاگفتارنه دی
مستغني یم زما نوم عبدالعلي دی زه پښتون یم په بل قوم می څه کارنه دی
فارسي شعر می مشهوردی په جهان په پښتو ژبه می شعرشعارنه دی

دعبدالعلي مستغني په ژبه

دغلام حیدرتقریظ

څلورم کال اتمه شماره ۴ مخ صفر ۱۳۳۳ قوس ۲۷ ۱۲۹۳ دسمبر ۱۹

په کابل کې چې اسټیژي بار به وړي دصندلي که له لوژي کيژي غم به خوري دصندلي

که دی څه هم دستارنه وی اوپه پښودي پيزارنه وی خورا شه اولوی تلټک به رغوی
دصندلي

که دڅه خونه کوچني وی لويشت په لويشت داکمکی لس په لس کې لويغزي په جوړوی
دصندلي

له اوله به دقوس تراخړه دحمل پنځه مياشتي په کامل تعظيم کوی
دصندلي

شکوه مکوه افغان صندلي عظيم نعمت دی څه شه خوند که تودی شپي اومرکي
دصندلي

دمولوي صالح محمدشعر

څلورم کال جمادى الثاني ۱۳۳۳ هـ ق ۲۶ حمل ۱۲۹۳ هـ ش ۱۶ اپرېل
شماره ۱۶

صفحه ۷

ته کره دځمکي گوره نظر وکه زما وروره
څه عجیبي اوازی دی رنگا رنگ ننداری دی
عالم ټوله دی په شورکي مرد وزن په شورما شورکي
دبعضومخ ترقی ته دبعضو داوپیستی ته
ځینی نورملکونه نیسی ځینی خپل ساتلای نشي
بعضو نوی تهدای کشیشو بعضو خپل رهنمای پریښو
ځینی والوته هواته ځینی شوه پرځمکه پاته
یوعجب رنگه احوال دی شورماشوراوقال مقال دی
دنیاده پرشور راغلی توریډلی قهریډلی
لوی ډول چي پردنیا دی په یورپ که په ایشیادی
ټول په جنگ سره اخته دی په سرووینواغشته دي
بردنیا ترخپل سرتیردي خان ومان یي بالکل هیږدی
په یورپ کی زلزله ده سپینه ورځ په توره شپه ده
دجرمن پرغلبه ده زمکه سره ددوی پرشپه ده
بل دی هرچیری اورونه دتوپوکیری وارونه

په هوادی جهازونه په اوبوکي ابگوتونه
هم په ځمکه دی ریلونه په دشتوکي موټرونه
دتوپوټو دردربهاردی دسروکریچوشرپهاردی
دتوپکوټکه هاردی دمردکو شرکه هاردی
هم دپاسه بمان اوری هم کشتی بلا دی نوری
لوی عظیم مهلک توپونه دپرمدهشه اوازونه
پردشمن کوی وارونه وړانوی هرپورشهرونه
په لکو عالم قتلیری په لکوهم اسیریری
دقرنولوی دولتونه دمروسا لطنونه
په یوه ان کي شي برباد ددشمن په زړه سی بناد
شه برباد قوم په خراب شي پوش عظیم لوی اضطراب شي
یوسه بل راشه سی خپورپل ایستاده
دبلجیم و حال ته گوره له دی حال دی خدای ژغوره
په یوه ان سو برباد دجرمن زړه سوپه شاد
یوعجیب رنگه احوال دی یوغریب منقلب حال دی
جرمن دی خدای گمارلی روس انگریز ته یی شکاری
روسیان ژاری زار زاری کي جرمن خاندی خوشحالی کي
انگریزان په ویراخته دی دیرمغموم خوراخپه دی

په فرانس کې ولوله ده دجرمن پرغلبه ده
الواصل چې يواحوال دی چې تعبيريې ډېرمحال دی
خوشحال دی مسلمانان خصوصاً بيا افغانان
څه عجيب يوشه فرصت دی خدای راکړی غنمیت دی
همت گوره دترکانو دروميانو عثمانيانو
بیدارمغزکاملان دی باغیرت عاقلان دی
دسلطان همت ته گوره مردانه غیرت په کوره
دهمت توره يې کښکلی دغیرت په لاس نیولی
افرین دی پرهمت وی صدتحسین دی یوغیرت وی
چه فرصت په پیدا و روان شوپه رښتیا
غرمی وکه وررهی سو مقابل هم درروسی شو
ځینې ونیوی قفقاز په مطلب سوسررفراز
هم پرمصری حمله وکړه هم په سیوپزیی چپه وړی
بلی بلی شه فرصت دی خدای راکړی غنمیت دی
عطا شوی دی له پاسه مفت يې مه باسی له لاسه
ای زما برادرانو! ای جمله مسلمانانو!
شه فرصت دی خدای راکړی شه نعمت یه عطا کړی
چه کفارسره اخته دی په سرووینو اغشته دی

شکری وکي چي سی زیاد کافران سی ٿول برباد
هميشه بنه فرصت نه وی تل بری پرغلیم نه وی
گاهی گاهی سی پیدا مدام نه وی پردینا
تیرکلونه که منظر په احوال که خان خبر
چه پرمور باندي څه حال وو پرپشان زمور احوال وو
دکفاروغرغری وی شپه و ورځ په مور نغری وی
ترخوله تیری بی کولی لافی شافی بی وهلی
وحرم ته یی نسبت دوی کاووپه جمعیت
خدای اخته کړه اوس په خپله سره وژنی یوله بله
دادخدای مهربانی ده دخالق نگهبانی ده
چه یی مور کړو ځینی خلاص شکری وکي په اخلاص
بلی بلی مهربان دی دمظلومونگهبان دی
له ظالم انتقام اخلی دی همیش مدام
ای باری پروردگاره ای قادره ای غفاره
خوار افغان تاته زاری که بیا زاری په عاجزی که
مورنگاه کي له افاتو له جملوانقلاباتو
په سایه کي مودده شا زمور امیرحبيب الله
اسوده لری ای خدایه ای هادی اورهنمایه

اخر دعا دافغان داده ای صاحبه چه اسلام صاحب دجاه کری نولمنین

غلام محی الدین افغان

۲۳ شماره تاریخ ۱۵ رمضان ۱۳۳۳ هـ ش ۵ اسد ۱۲۹۳ ۲۸ جولای
څلورم کال ۲۳ شماره

روژه

روژه میاده بختوره خان خبرکه سنوره
دروژی فضایل دپردی له حساب ترحدتیردی
خورادپرپه ثوابونه دی په ډک ټول کتابونه
روژه خدای ده خاص کری وخیل خان ته منسوب کری
داحدیث شریف قدسی دی پداشان, الصوم لی, دی
دانا اجزی, به گوره دی ددی په شان کی وروره
خدای ویلی په قران په شه طور او په شه شان
چه شهر رمضان, انزل فیه القرآن,
خورانیکه میاشته ده جانه خان پرپوه که پرما گرانه
رحمانی انوار له پاس رالیژی سم له لاس
هم دهرچارزق دپریبری نعمتونه پریوانیبری
روژه دری قسمه ده جانه خان که پوه واوره له مانه
درجه چه په ادناده خان خبر که هغه داده

نه خوړل اونه چښل دی اودبطن وفرج ساتل دی
داروژه ده دعوامو مطلق مسلمانانو
دنيکانو روژه داده چه مقبوله د مولاده
بايد ټول اعضا نگاه کړی له گناهه يي پناه کړی
ته په پشونه په لاسو نه په نو رواندامو
پرگته وکي اقدام خپل خان وساتی مدام
اواعلی درجه داده چه ترټولوشه اعلی ده
چي زړه پاک له ماسواکړی وابسته يي په مولا کړی
دا روژه ده دخاصانو دباری د مقبولانو
چه روژه يي وی گناه کی فايده نه کی خان تباه کی
روژه تی چه گنه کاروی په مثال ددی بيماروی
چه پرهيز کي میوه خوری اوپه لوی لاس زهروخوری

صالح محمد

پنجم کال دوهمه شمار ه ۷ - ۸ مخ ذيقعد ه ۱۳۳۳ هـ ق. ۲ سنبله ۱۲۹۴ هـ
ش ۱۲ سپتمبر

پښتو ژبه ده شرينه هم فصيحه هم متينه
قواعد يي خورابسه دي فوئدي هم لږ نه دي
داوسيعه ده خورا ترټولو ژبو دنيا
که تاريخ ته نظر وکي پراڅاري يي گڼو کي
دابه شي درته گويان چه اي لاله اي حما جان
زه خوراقديمه يمه په کونښ به سمه شمه
شعراراپکشي ډېردي تر حساب وترشما رتيردي
اثر ونه دي جوړ شوي ادبياتو دي ليکلي
که بيان کمه نومونه په کار کيري دفتر ونه
تنها يو خوشحال خان گوره تي ديوان چنور که اي وروره
څه الفاظي مستعمل کړه مشکلات يي تمام حل کړه
طبيعت يي لور روان دي چه بيدل دي دافغان دي
نزاکت کش څه بيان دي چه شوکت ده ته پيشاندي
چه بيان دخط وخال کي صايب پاته حکيم لال دي
صنایعوکي سلمان دي بدایعو کي طوفان دي
که دهجری پر لارسپورشي قانني به ورته چنورشي

تنهانه قديم خيال دى چه دى يغرق په خطوخال دى
جداطرزلوى جديد هم اعلى دى هم مفيد
تعليمونه دركوى دى له هرشي دى خبروى دى
صحت دحفظ دپاره قواعد كى درشكاره
داولاد په تربيت كى خوراډرتاكيد شدت كى
هم په شكاردي پوهوى دى هم شه كار د رزده كوى دى
په تاريخ كى فكردى كرى دعالمونوذكردى كرى
جيوكريفى كى دغبريدى په هررود كى دى گديردى
چه فارسى اشعار دده دى هغه هم بى خونده نه دى
پشتو غوندى هرسونه دى بياهم دوى بدنه دى بنه دى
تخلص خپل دى ايژدى په پارسي قول كى روهى
په پښتو كى چي مقال كرى تخلص خپل دى خوشحال كرى
عرض داچي خوشحال خان دى خوراشيرين بيان
هم دده له شه كتاب مامعلوم كرمستطاب
په پشته يوزرووشل يوبل هم بايد شميرل
تولد سو خوشحال خان چه خوشحال يي كرجهان

عبدالهادي داوي

څلورمه شماره ۸ مخ پنځم كال ۱۸ میزان ۱۲۹۴ هـ ش ۱۱ اکتوبر ۱۹۱۶
ذی الحجته ۱۳۳۳

قصیده

امید مکره چي هميش به بي خوشحال په دنیاکي دی هرشي لره زوال
هیچ شي لره ثبات اوقرارنشته دی ثبات دمحمدثانو دیرمحال
پادشاهان دگذشته زمانی څه شو چه دوی ووصاحب دجاه اودمنال
خبردار له سکندره کل جهان دی چه دی لار شوله دنیا نه بی مجال
لاشي مرشي چه اجل وده ته راغی نه په کاریي پادشاهی شوه نه اقبال
دبابل اودنیوی سلطنتونه داسي تیرشو لکه تیر شي دچاخیال
دبرمکو کروفر په داشان تیرشه لکه تیرشي په خوښی اندک حال
وروره ته که شي فصیح لکه سبحان اوکه یي لکه یوسف صاحب جمال
اوکه فرد فریدون تاته حاصل شي اوجمشید غوندی دجام شي مالامال
اوکه عقل دلقمان جمله ستاشي معمر لکه چه نوح شي ته په کال
اوبه ونه که دراز لکه چه عوج شي اورستم غوندی که ته یي قوی بال
اوپه عدل کي که ته لکه عمرشي که په حیاکي شي عثمان خوش
خصال
اوکه ته په قرائت کي اپ کعب شي ابوذر غوندی که یي صادق مقال

په شجاعت کي که خالدزوی اوپه خط کي علی زوی دهلال
دولیدشي

الغرض چه مکمل به هرفرصت نه دسیال وی په دنیا کي نه مثال
شي

چه داعی داجل تاوته نازل شي ته به وکړی له دنیا نه ارتحال

ای افغان ناصح مشه ونورچاته مگرته که شي کاربند په خپل مقال

غلام محی الدین افغان

نهمه شماره پنجم کال میزان ۱۲۹۳

زما زره دوینو پک دی بیقرار نن ستم دکافرانو شو بسیار
درسول درویه فضل وکری رب په امت دخپل حبیب بزرگوار
ستمونه دکفاروچه حساب کرم دوی تیرشوی بيله حدوله شمار
دوی په زره کي رحم نشته په اسلام جوړیي دبرلکه جوړپه اهل نار
طاقت نه لرم چه لږ بیان یی وکرم ددی جفا له ستمونوڅه اخبار
ترسایانو کافرانو ووقصد کری چه دمسلم دپاته نشي یو دیدار
شي اخراج مسلمانان ټول له یوریا حلقه تنگه دپه دوی شي دپرکار
ورو ورو دپه اشیا کي هم مفقود شي مگرڅوک چه دصلیب شي پرستار
دصلیب بیرق دپاس په مکه شي یو دوشي په مدینی تاخت وتاتار
مسلمانان چه نوی بیپه نصاری شي په رضا یاپه جفاو اړه کفار
نن یونان باغی له حکم دسلطان شه صبا ورځ سرو په شوه خودمختار
انگریزوچه خیرخواه یو دبلوچو په داچل یی کړقبضه ددوی دیار
دقلات خان اوس بندی دی په ځکه دانگریز بلوچستان شه باج گذار
لاهورکی
مراکوکی چه د ورونو سره جنگ وو اوس فرانس په کي عزیز دی بی
پیکار
په ایران کي هم دغسی حال چه ټول شوی کرکان دی په مردار
بنسار یی

په فريډ يي مسخرالجير پاڅړه هم تابع داسي سلطان دزنځبار
دانگريز ډېر فريډ په داوينا کي چه خيرخواه يود ادم دتول تبار
هيڅ مطلب نور نلرو په زړه کي تميزتاسو حواموروه ادم پلار
اعانت لره راغلي يوله لري دڅوارانو کرومدمد برادروار
غرض داوي خان نمايان کړي په بنه دوي خوظالمان لکه ليوان دي
شــرــمــنــان ډېر مــر مــر کــار
شرمندان چي يوځل پريوزي په رمه لحاظ خونه کړي دکبار اود صغار
ک
فلسطين چه په قبضه کي داسلام دي په اسلامبول کي داسلام وي برقرار
په مسيح زما قسم چي دوي خواهان چه علاج غوندي ميزکاندي په دار
دي
دانجواو صليبي جنگونه که نه وو په منډباندي له يورپ دتارتار
دسلطان صلاح الدين په زمانه کي ټول يورپ چه يورشلم کره حصار
له کفارواکثر مړه شو په ميدان کي نور شو و خلاص په هر همت او په فرار
سه قصوروه دا کلام په باب ليکلي چه روضه دامام کره کوله بار
بيا جنگ و ه دطرابلس په افریقه کي چه مسلمان شوشهيدان هزار هزار
نه سپين بري يي دسلوکالوپر يښود نه په غيڅ کي دمور طفل شيرخوار
چه عمل زمور بدل شو حال موبل شو لکه وي و عيد لره لوري دقهار
ډبرکلي يي خالي کره له سرونه عمارات خالي وشوه بيا په نار

ستمونه داتلی سه عجب نه دی چه لږ حال دانگریزانو کړم اظهار
په ظاهر کې انگریزان مهذب تردی په باطن که دوی بدتر دنور کفار
اول داچې اوس سالاردوی کنجروی چه یې مر مهدی سور کړی ووپه دار
هغه پوپ چې دمسیح قایم مقام دی مذهبی دوی سرداردی هم یې پلار
چه دکړی ووبیان اطالیه ته چه اسلام دی دپراشد اغزی دلار
دپرتواب دی چه خارلری شي له هم پلاری که دی نه وی نور ار زار
لاری

اتلی داسې استبعال داسلام کړی لکه شي درووابنه دمر غزار
قلم بندبه یې زرمه بخره نکړی که ته جور کړی قلمون تول اشجار
دعادافغان داده ای خالقه چه تل وی تول دشمن ذلیل همخوار

غلام محی الدین افغان

لسمه شماره ۳ - ۴ مخ ربیع الاول ۱۳۳۴ هـ ق ۱۶ جدی ۱۲۹۴ هـ ش

۷ جنوري ۱۹۱۶ پنځم کال

په عالم کې څه غوغا ده نو پوهيرم چه دروغ ده که رښتيا ده نه پوهيرم
نن دکفرو داسلام سره حملي دی غلبه ده که غزاده نه پوهيرم
چه اسلام لره به غم وی که ساده ده داژراده که خدا ده نه پوهيرم
جنگ دکفرو داسلام که قيامت دی اخرت دی که دنيا ده نه پوهيرم
خدایه دادیورپ جنگ دی که محشر دی نه پوهيرم څه بلا ده نه پوهيرم
دیورپ دخلقو جنگ که رستختیزی که دکل عالم فناده نه پوهيرم
رنا ورځ یی زما په سترگو توره شپه توره شپه ده که رنا ده نه پوهيرم
عاقلان دی زمانی دی لیونی کره داچنون دی که سودا ده نه پوهيرم
مستغني کاندی ویناپه هرژبه چه دده څه مدعاده نه نه پوهيرم

عبدالعلي مستغني

دغه لويه مهرباني دخدای ده جانه چه خپل قوم دی ز مور شـبـان
خدایه ورکه جدایی اودوم رنگی کی توله یو کاندی جمله مسلمانان
مولوي صالح محمد

۱۹ شماره ۵ مخ شعبان ۱۳۳۴ هـ ق ۱۳ جوزا ۱۲۹۵ پنځم کال

درحمان بابا په شعر مخمس

دډپر عمر تمناکوی ترکومه دخوانی چمن په زرتیاکوی ترکومه
همیشه به خوب خنداکوی ترکومه اعتماد به په دنیا کوی ترکومه
دارفتار به پس شاکوی ترکومه
خوبه گززی په دنیا پسی زهیره خوترخونه یی په غمکی یی دلگیره
ای دخپل نفس و هوا په دام اسیره خوبه پت له مرگه گززی سپینه ږیره
په روشانه ورځ په غلاکوی ترکومه خوترخوتن اسانی پردنیا غواری
خوترخوبه له خپل عمر بقا غواری ستامثال رحمان ویلی دی که غواری
چه ددهرله یارانو وفا غواری صیادی په دغناکوی ترکومه
عمر تول تیرسو په لهو په لعب کی زنده گی موده په رنج اوپه تعب کی
نه هیڅ یو په زړه کی بیره دخپل رب شکر نه کووهریودی په غضب کی
خوبه خوف اونه رجا کوی ترکومه ته چه دابدی پیری کی په دنیاکی

دا خبره ده معلومه و جهان ته ته چه پند وايي ناصحه ورحمان ته
چپ سه چپ سه نصيحت مه كه افغان
ته

شكايت به دقضا كوي تركومه

مولوي صالح محمد

۱۹ شمار شعبان ۱۳۳۴ هـ ق ۳ جون ۱۹۶۱ م ۱۳ جوزا ۱۲۹۵

پنجم کال صفحه ۵-۶

درحمان بابا په شعر مخص

څوک چې ورک له خپل وطن وی څه به ستمگر چې گلبدن وی څه به خوب کا
خوب کا

مبتلا چې په شپون وی څه به خوب کا هغه څوک چې به مین وی څه به خوب کا

چه فرهاد غوندی کوهکن وی څه به خوب کا داجهان دی پاته تانه هم له مانه
کا

دقضا چاره خونشي له لقمانه څوک کری نشي علاج دمرگ دوانه

هر نفس د سړی تله دی له دنيانه چې يې هر ساعت رفتن وی څه به خوب کا

له خوشي اومسرت نه خنداکیږی په بیلتون کي خندانه وی ژړاکیږی

خوب بسترباندي سره داشناکیږی چې عاشق له خپله یاره جداکیږی

که دسلو شپو کرمن وی څه به خوب کا چه مفتون شي څو اوربل دده په زړه شي

نااشنا له خواکه خوبه له لیمه شي عاشق نه دی که بی یاره دی ویده شي

درقیب له جوړه خوب دعاشق نشي دهغو چې یاردبمن وی څه به خوب کا

بی کسی می هرکز نشوه غمگساره ازاده لکه لاله یم له گلزاره

تماشي ته می عالم راخی بیشماره چاونه ویل چه له څه یې بیقراره

چه په اورکي يې وطن وی څه به خوب کا زه په شان دکواکب شب زنده داریم

هرگز نه یم سترگی پتی بی قرايم هر سحر زه له ژړا سره دوچاریم

ناست به يم که داشناخپل دېرافگاريم څوک چې داسې زار غمژن يې څه خوب
ک

دچاکارچې شکايت سى له هجران ممکن نه وى چه بيرون شي له نيرانه

اميد مکره خوب خدا شوپاته تانه خوب خدا په بيغمى کيږى افغانه

چې يې بل اتش په تن وى څه به خوکا

غلام محى الدين افغان

۱۹ شماره شعبان ۱۳۳۴ جون ۱۹۱۶ م ۱۳ جوزاه ۱۲۹۵ پنجم کال

غزل داهل وکمال په فضیلت کې

بی کمال دباکمال کله همسردی هم قیمت کله گوهر سره حجر دی
باکمال سری په مثل دبادشادی په ظاهره که مفلس او قلندر دی
که لباس دبی کمال وی دزربفتو دای خُل دی دحریر و هغه خردی
که لباس دباکمال وی دکرباسو کمال ده لره خلعت دی هم زیور دی
خوک چه نه لری کمال واوره افغانه که غنی وی لاختوانه مفلس تردی

غلام محی الدین افغان

۲۴ شماره ۱۵ مخ شوال ۱۳۳۴ هـ ق ۱۰ اسد ۱۲۹۵ هـ ش ۱۱ اگست
۱۹۱۱

پنجم کال

دخوشحال له شعره انتخاب

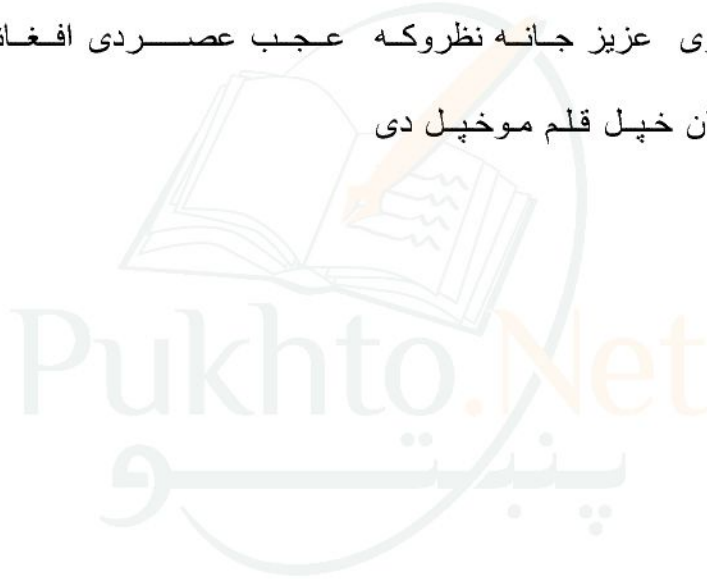
پښتانه که ادم زاد دی په خویونوکی عناددي
نه همت لری نه عقل خوښ هرگوره په فساد دی
نه دپلارپه ویل کارکا نه په نغت داستاددي
چه په دوی کی یوپی شه وی دهغه دسرجلاد دی
یو دبل په کمی ناست دی خکه تل په بلا یاددي
اول زه دانوردپسه خو شته واره داهدا دی
په نفاق یی واره ورک کرل که شجاع دی که جواردی
نه قدرشته نه بدل دپرترموروترجدادی
دالاشکرکره خوشحاله چي بنده نه دی ازاد دی

خوشحال خټک

دوهمه شماره شپږم کال څلورمه اوپنځمه صفحه ذيعقده ۱۳۳۴ هـ ق ۳۱
اگست ۱۹۱۶ م ۸ سنبله ۱۲۹۵

دېرثنا دخپل مولاكرم چي اوطن موخپل دی که خيبردی که کنړ دی که لغمان موخپل دی
قندهار هرات، مزار هم بدخشان موخپل دی شکرشکر باغ موخپل باغبان موخپل دی
گل موخپل بهار موخپل بستان موخپل دی گل موخپل سوسن موخپل سنبل موخپله
ريحان خپل نرگس خپل سمن موخپله کشت موخپل زمين موخپل گلشن موخپله
سروه خپل بابل خپل چمن موخپله لاله خپل ارغوان خپل دامان موخپل دی
سپين موخپل همشين موخپل جاله موخپل دی جال موخپل کمال موخپل حيله موخپل دی
صيد موخپل ماهی موخپل ميله موخپل دی نشه موخپل خمار موخپل پياله موخپل دی
بزم موخپل ساقی موخپل دوران موخپل دی پسته موخپل بادام موخپل روغن موخپل دی
عنب خپل انار خپل وطن موخپل دی طبيب خپل حسيب خپل دشمن موخپل دی
گليم خپل بازار موخپل کشتن موخپل دی زمکه خپل رود موخپل دهقان موخپل دی
هر صيغه دنو مستقبل دی که ماضي موخپل پوتن که ناراضی خیردی زرتنه راضی
دی موخپل پل دی
هر طرف که غردی او که سمه ا راضی شامو خپل گدامو خپل قاضی موخپل دی
دی موخپل پل دی
سپاه خپل رعیت خپل دیوان موخپل دی کار موخپل روزگار موخپل محصول موخپل
دی
غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی ردکه مستقل دی که معزول موخپل دی
خان دی که ملنگ دی که مقبول موخپل دی کوتوال خپل پهره دار خپل زندان موخپل دی

راشي چه ټول خپل يوپه اخلاص څه نوکری وکړي
و کړي څوک چې دی نادان وی هغه کس ته رهبری
هر ساعت دوعا دخپل پادشاه ددلیری وکړي پردی نشته کرده خپل یو شکری وکړي
ملک خپل افسر خپل سلطان موخپل دی درست سره اخباریو دیوانه په میان کې نشته
بی دجان قربان بل افسانه په میان کې نشته هیڅ دفرانسویونشانه په میان کې نشته
شکرشکرچې بیگانه په میان کې نشته مدیرخپل اخبارخپل زبان موخپل دی
چه پادشاه زموږ دی مهربانه نظروکه دېر عالی یې نیت دی په څه شان نظروکه
څه حاکم راکړی عزیز جانه نظروکه عجب عصر دی افغانه نظروکه
ژبه خپل بیان خپل قلم موخپل دی

دوهمه شماره شپږم کال ۵ - ۱ مخ ذی‌عقده ۱۳۳۴ هـ ق ۳۱ اگست ۱۹۱۶ م
۸ سنبله ۱۲۹۵ هـ ش

دخوشحال خټک په شعر باندې مخمس کلام مولوي صالح محمد

تل به دارنگه فرصت وی که به نه وی پردنیابه می عزت وی که به نه وی
زما به دارنگه حرمت وی که به نه وی ساقی تل به دداست وی که به نه وی
له جهان به مهلت وی که به نه وی په میدان دعشق ورگد سه کوک رباب که
که په سربرابر نه وی غور په تاب که پرمجر دعشق یی خپل زرگی کباب که
راسه پرد میوجام په می ناب که تل به هسی فراغت وی که به نه وی
که ددید هوا لری بنه فرصت نن دی غماز نشته های خالی فراغت نن دی
ژرسه ژرسه که یی گوری مهلت نن دی هر هوس چه صورت کی ساعت نن دی
گوره کال ته به صورت وی که به نه وی دوطن په رنج اخته یم بی ترتیب
نه رغیرم به دوا ای زما نصیب ای زماسترگوتوره ای حبیبه
په ربنټیا وماته ووايه طبیبه چه درنج به می صحت وی که به نه وی
نن خوبیا فرصت وماته راخرگند دی ددپاردوعدی څنگ عجب خوند دی
په هوا می ددپدن زرگی خورسند دی دوصال وعده دی وکره ستا سوگند دی
په داکار کی به غفلت وی که به نه وی ستادعشق په اور کی وسوزم ایبری شم
که بی قدر لکه خاوری دکوخی شم لاس به نه واخلم له تاکه پرله پری شم
که په تاپسی ملنگ دمصلی شم شاه په تابه می قیمت وی که به نه وی

دخپل عمر به زه هغه ساعت خوښ کم چه دغشي دمژگانو په زړه خښ کړم
ياددي چه دويل چه تابه خوښ کړم سپينه خوله کي بي روي ياره درپيشکش
ک

په خوشحال به مي منت وي که به نه وي

مولوي صالح محمد

څلورم مخ شپږم کال محرم ۱۳۳۵ هـ ق ۲۹ اکتوبر ۱۹۱۶ م عقرب ۱۲۹۵

شپږمه شماره

د عبدالرحمن صاحب په شعر باندې مخمس

جاردی شم تر نام راشه راشه په هجران کې یم ناکام راشه راشه
خما ورد صبح وشام راشه راشه ای زما دزړه ارام راشه راشه
سروقد گل واندام راشه راشه واره خلق دصنم مدح خوان دی
هم له لاسی ډېر خواران سیندېر باندی هم له حسن بی رونق ټول خوبان دی
هم همه واره خوبان یې مقتدیان دی دهمه وارو امام راشه راشه
بازارخوسور شو ستاله حسنه د خوبانو ولی ته غزال چشم همه مطلوب
دشاهانانو
ایمان ورونکی دشېخانو ډیپرانو بی تانشته څه حرمت دعاشقانو
دعشاقو احترام راشه راشه مهجور زړه خوله فراقه زیاتی چوی
په هغه باندې کول درحم ډېر بیه نه چه په سرغم غمون ډېر پراته وی
وی
خدا زده بیایه هسی وقت که به نه وی زه نه پوهیږم له ایام راشه راشه
په دروغو هسی ته ولی وینا کری دوصال وعده همیشه ته په فردا کری
خواه مخواه خدا په ماعاجز شیدا کری نن هنگام دی که جفا کری که وفا کری
چاره نشي له هنگام راشه راشه ای محبوب راست قامت خم ابرویه
لب شکر دندان گوهر شیرین کویه نازنین مه جبین ستم جویه

پرې رویه سذبیل مویه ملک خویه عنبر بویه لاله فام راشه راشه
داجهان کله مکان دانبساط دی بلکه دی د مسافرو یورباط دی
په هر لور کې غم موجود مفقود نشاط مبارک ددومینو اختلاط دی
دی

تله دی تله دی له جهانه راشه راشه یخ کابل کې می په زړه بله لمبه شوه
له فراق سینه اتش کده شوه له فراق سینه اتش کده شوه
شپه لاپر پرده رنیا ورځ راباندې شپه ماغریب لره قاتل د عشوه شوه
شوه

دافغان ماه تمام راشه راشه

غلام محی الدین افغان

اول مخ اتمه شماره شپږم كال صفر ۱۳۳۵ هـ ق ۲۷ نوامبر ۱۹۱۶ م ۵ قوس
۱۲۹۵

دامير حبيب الله خان په صفت کې

مينه راشه په سرواړه گلگون ساغر چه ژمی تير شو اورا غله دجمشيد اختر

په گلستان کې په راتگ دنوی كال جلوس طاق دنصرت ترمري قوس دقزح
مازديگر

دعنادل دی هغه هرکله راشي اومبش چه کری سامعه محسوس د داوداشر

ورکری داد دفصاحت دبلبل تقدیر گټه پوغاش له حیرت چیچلی شکسپیر

چه په گلشن کې کسی سو دقدم گل دکلارد شادایانی نغاری وژغاو ه تندر

دمینی اور دبلبل په زړه کې ولگید سری لمبی په پوری کری ده لالی
مجم

په تروزمی کې بلیری داستوری چراغ لکه داغونه دبیلتون دعاشق په خیگر

ده ژلی مرغلی ارغری پرباندې دکل کږه ایبندی دی بوتی بیا دگلوتاج په
سر

ترهغه پوری چې وی دادپسرلی راتگ وی دی پرسردامیر دادخراسان افسر

ده شهنشاه دافغان داودل سالار مری توب دری فخر شمیری وکمر

که وه نازپزوپه دی عسروه مزته شایي چې امیرنه مو مدد غواری دجرمن
قصر

جارج وراستوی باج خکه کال په کال چه و هند خواته دی واستوی خپل لشکر

دترقي هوا خواه ده تمدن بانی دتجارت مددگار دحرفت یاور

براعظم دایشیاوشی ستامحکوم یوروپ امریکه وافریقہ دی درکی
داور

څه چه قدرمادرتہ پسینووویل که دتاخوشی وی زه تردی وه به وایم
بہ تہ

ای رسوله چزارخاوری دی اکثیرنه سی چی شهنشاه له الطاف په تاوکره نظر

عبدالرسول محمدزائی

نهمه شمار ۴ مخ شپږم کال صفر ۱۳۳۵ هـ ق ۱۱ دسمبر ۱۹۱۶ م ۱۹ قوس
۱۲۹۵

حيات ملي

افغانستان خلق زمري دی په افکار به شي خيالات دبدو ورته کړی نگون سار به شي
افغانستان خلک قانع په خپل دولت و ملک صير په خپلو غرو کوی مانع دبل دملک
دی
تابع د شاه په فرامین په سل رنگه تل دی که سپک نظر ور لره وکړی پاس په دار به
شي
تاسی دول یوروی په خپل مابین کی لتار دوه کاله کیری چه جکر م په دریا بوبه کار
له ایشی لری غواړی وچلوی په موزه بار دین اسلام ز مور قوی ده خورا روزار به
شي
تاسی دول یوروی په ایران راغلی تمام فریب موجور کړ دینو چه په کی جور
کری مقام
تفریق و اچاوه په دوی کی دنرمی په کلام خیال د ایران مور لره مکری په اوسار به
شي
ملک یورپه جنگ جدله په خپل منخ کړی څویو تر بله تمام نشي په چاخه کوی ناز
اغـاز
داسی فریب ظاهر د خمن بادین هم دین هم تیکی نه و اوری مور خبریو په حصار به
شـي راز
دا خبرولی څمک لومی دی که څوک پوه ایراد مه کوی دی ملک نه ډېر به ووینی
شي پـکار خار
بیا په پندیماننه شي ناری سوری به وکړی صاحب ددین رسول الله ده په ننگ غار به
شـي زار په

دایې نتیجه دبی خبری دطلب خوار چه دی نکړی هیڅ پروا دزمانی په کاروبار
که څوک ده ته بی خبروایی دحسدشي په مگردی په حقیقت کې بی خبرگنی تلوار
_____ څار

الغرض په سلوکس کې څو تن بیا په شمار چه دوی وتری په سردفضیلت یوسپین
دس_____ ت_____ ار

بیابه هم هغه عالم فاضل به نه وی خبردار چه والی دچین موڅوک دی هم پادشاه دتاتار
توبه ده له شکوی دعالمانو صد هزار ولی عالمان دی دنبیانو میراث خوار

په ایذ او حسد نه دی زما گفتار زه محب دعالمانو هم ددوی یم خدمتگار
هغه څوک خو کافر کیږی په دی کار چه دی گوری علما ته په نظر دخوارو زار

اوس خوداضروري دی مونزده کړو له هنردفلاحت اوتجارت هم کینستوکار
ک_____ ف_____ ار

په فرانس کې دومره پوڅکی وی بی شمار کله وی زمور دوطن دولی بیخ یادچنار
په فرانس کې له بسوی نه حاصلیری لکه دلته جریب اودقولی وی پیداوار
د_____ ا_____ م_____ دار

دځمکو زراعت په فلاحت دی انحصار بلکه ټول جهان په زراعت دی مرغزار
زه چه نظر وکړم په حالت دزمیندار بی واره په ژراشم په صداشم په کوکار

دوی خوبی تهذیب اوبی هنردی هم نادار بلکه بی خبردی په صنعت دکبنت وکار
لاتراوسه یې هغه درانه جغون هم اسپار بل لاداچه نه پوهیری په سادین هم په
ش_____ د_____ ی_____ ار

دوی مدام وی دپرشایق په داسی کار چه دوی مړه کړی یوتربله په یوه لپه جوار

۶ - ۷ شپږم کال ۱۲ شمار ه ربيع الثاني ۱۳۳۵ هـ ق ۲۵ جنوري ۱۹۱۷ م ۵
دلو ۱۲۹۵

,,خال وخط کي به انشاء کوی ترکومه,,

ته چي زلفی دیارمشک و عنبربولی په داچین کي به خطا کوی ترکومه
یاچه شونډی دیارلعل و شراب بولی روانه کي نارواکوی ترکومه
بییاچه مخ ددلبر شمس و قمربولی په تخمین به داسود اکوی ترکومه
لمرپه دوگوتوهیچا نه دی پت کری ته به دادحق اخفا کوی ترکومه
نه رسیری دچالاس یی وکاکل ته ته دزلفو به سوداکوی ترکومه
دلبران ټول بیوفادی وفانکه ته بی طمع دویفاکوی ترکومه
معشوقان دعاشقانونقاتلان دی ته دترکوتمناکوی ترکومه
په یوه اداء دی درست عالم قتلیری ته به دانازواداکوی ترکومه
په یوه نگاه ژوندی په بل دی مرمه دغه لوبی به په ماکوی ترکومه
دزره وینی می غذا دوامی نشته ته به ماته لابدوا کوی ترکومه
دادترکودغمزوزخم ناسوردی په ناسوره مداواکوی ترکومه
دجفا په تیغ دی ټول جهان تباکیق ته به داجوروجفا کوی ترکومه
دادزلفواودخط لشکری گوره پرسپین مخ باندي غزاکوی ترکومه
جرمینان اوانگریزان سره جنگیری ته بی سیل اوتماشاکوی ترکومه
درست جهان پرشور راغلی نه پوهیرم چه بی سیل اوتماشاکوی ترکومه

دفرنګوپه تیغ زړه زما سوری شو دجرمن به تمنا کوی ترکومه
دیورپ و حال ته ګوره حال په څه مو خوشحالی به په ایشیا کوی ترکومه
راشه راشه سترګی وموژه بیدار شه دنرګس په تماشا کوی ترکومه
سم سړی سه مجنونی پر پرده افغانه ارزوپه دلیلا کوی ترکومه
دغنچې په شان خاموش سه خوله که ته به گل غوندی خندا کوی ترکومه
په _____
حمید څه شو جه بیدل دپښتنو وه ته رحمان غوندی وینا کوی ترکومه
نه څوک غورباسی نه پنداخلي افغانه چپ سه ته به داوینا کوی ترکومه

مولوي صالح محمد

۶ - ۷ شپڙم ڪال ۱۲ شماره ربيع الثاني ۱۳۳۵ هـ ق ۲۵ جنوري ۱۹۱۲
م ۵ دلو ۱۲۹۵

غزل

نوی خلق نوی رسم نوی ڪاردي نوی گل نوی بلبل نوی بهاردي
نوی شاه نوی سپاه نوی فوجونه نوی گز نوی سڪه نوی بازاردي
نوی نوی زلمي وينم زاړه ولاړل نوی ڪوټ نوی پتلون نوی پيزاردي
نوی برزگ نوی زاهد نوی حڪمونه نوی نوی په هر جای کي دره ماردي
نوی من نوی ډږی نوی وزنونه نوی نوی سوداگر نوی بی پاردي
نوی پارنوی ريبارنوی خوراک شه نوی نوی معشوقی نوی سنگار شه
نوی ورد اووظیفه نوی شيخي شوه مسواک ايینی هرچانوی په دستاردي
نوی مینی په دنيا کي شولی ډږی په زړ و مينودچاکله اعتباردي
نوی نوی قصی اورم حيرانيرم په جهان کي يوتربل نوی زوڪاردي
زاړه ڇي نوی راشي نوی همه داحکمت نعمت الله دپاک غفاردی
زور شـ

ملائعت الله

چابندی کرم خدایه تی په خان اخته کی په قفس کی دزدان جگرسوخته کی
اوس به گرزیدم ازادپه چمنوکی الووتم به په صحرا اوپه باغوکی
بسه به گرزیدم خوشحاله په شگوفوکی ولی اوس یم په غموپه اندیشوکی
چه بندی دی دقفس کرمه صیاده خدای دی ماغوندی بندی که ای ازاده
الغرض چه ده وهلی دانعری دقفس له لاسه ووپه غلبلی
چه ناگه دچمن بادراغی دکشی چه پرونشست دایه وواته له خولی
مگرداباد دوطن دخوا راغلی چه زما صبروارام راڅخه وری
یوساعت متفکرووحیران پاته نه په شکروشکایت کاوه وچاته
چه بیا باددچمن راغی دده خواته اه په وکش عرض یه وکی وخیل خداته
لکه زه هسی بندی سی ای صیاده دوطن په جدایی سی ای صیاده
زه چه فخر دچمن زیب دبوستان وم غوریدل گل دخپل ایشان وم
دباغودشوباغچو روح روان وم دسروگلوپرشاخوبه نغمه خوان وم
دپولادوپه پنجه کی دبندی کرم دهرکس ودناکس دی ریشخندی کرم
زه به تل دباغ پرسر شه په هوا وم شاخ پرشاخ به بیا په څه نازوا داوم
دگلانوپرسرروبه په خنداوم په حالی کی به وم ناست یاپه صحراوم
نه بندی وم دقفس نه می هیڅ غم وو! نه می اوشکی بهیدلی نه می ماتم وو!

چه سحر به زه له خالی په هواسوم په گلشن کی به دعشق نغمه سراسوم
چه له پورته به پرگل باندي راتاسوم وسمن ویاسمن ته به گویاسوم
ایاخوک لری داعیش وعشرت نن زما چه ندیم وگل خانه ده په چمن زما
هغه گل هغه پسرلی هغه بهاردی دنگس اوشگوفه گرم بازاردی
دطوبیانوپه گلشن کی چغاردی په چمن کی دبلبلو چنهاردی
پرگلانوالووته کاپه خندا! زه بندی یم دقفس اوپه ژړا!
زیره می دک دی سره چووی دارمانه خدایه ژرمی خلاصوی له دی زندانه
نورمی مه پرپرده په دی خای کی سبحانه بیامی ورسوی ژرترخیل بوستانه
که دی زه یمه قفس ته پیداگری!! بیاوزر دولی ماته دی راکری!!
خوترخوبه یم په دی جوروستم کی خوترخوبه یم په اه وپه الم کی
خوترخو به په ژرایم اوپه غم کی خوترخوبه یم دارنگه په ماتم کی
چه امید می دخلاصی نشته هیخکله نوبهتردی مرگ تردی ژوندیوپه سله
بیانوچپ سوپرساعت په تأمل سو زماخیال سوچه دغم متحمل سو
بیایی ناری کری همرازه دسورگل سو ویل اه چه دصیادلاتغافل سو
خان که مرچه له ذلت نجات مومی په گوشه کی دعدم به حیات مومی
که خه نه دی شه وماته په داشان مرگ ولی ولی خوان یم اودخوان وی دارمان
مـــــرگ
خودژوند دپاره شه دی ناگهان مرگ
په هزارخله بهتردی ترزندان مرگ

چه داهر سهار خپل مرگ په قفس وينم ولى نه مرم چه به بيا زه قفس وينم
په حسرت او په افسوس به داويله وگلشن ته يې كتل بيا يې ژړله
د قفس و دروازه ته يې خغستله لار يه نه وو وزروي سر په وله
په هواسوسرې ونشت له قفس ويني توى سوى سورپور ولويد له هوس
سرتريپاته په سرو ونيوكي غرقاب وو خان بايلى زړه زخمى حال په خراب وو
يابيهوشه يا پرهوش په اضطراب وو چه پرهوش به شوگويانه په داباب وو
سرمى بايلوويه هوا دازادى! شكرشكر سوم فدا دازادى!
په هوا دازادى مى وزپرې سو شكرشكر ازاد سوم كه مى سرپرى سو
شه چه زه دازادى په هوا مرسوم نه چه پاته په ذلت دتلوپرسوم

Pukhto.Net
پښتو

يووېشتمه شماره ۲ صفحه شپږم كال ۵ شعبان ۱۳۳۵ هـ ق ۶ جون ۱۹۱۷
م ۱۶ جوزا ۱۲۹۶ هـ ش

چه پرخول دپادشاهانو غټ زکين دى هغه زمور سراج المله والدين دى
مقتدى اعليحضرت رکن رکين دى دوعا کوى صبح وشام روى زمين دى
پراسمان دعزت نمردي غوریدلى مسلمان دده په تخت دى نازيدلى
ملاکره ټيټه اسمانو دده له تيغه چه قتل ددښمن کر بي دريغه
کى قبا که کى خسرو دى که داراب دى تللى ډوب دده په درپه دق الباب دى
تمنالى چه موچي يي رکاب کړى اوپه سترگويي داس دپله تراب کړى
مملکت زمر ابادتول يي گلزار کړ خپل دخواه خپل دشمن يي تاريه تارکړ

سيدمير محسن کندهارى

Pukhto.Net
پښتو

۲۱ شماره ۲ مخ ۶ کال ۵ شعبان ۱۳۳۵ هـ ق ۶ جون ۱۹۱۷ م ۱۶ جوزا
۱۲۹۶

سه عجب خوب وو چه می ولیده سحر زه یم په یوروپ کي اوگرخیزم لروبر

ټول یوروپ اخته دی په غوغا په یوتربله وژنی په توپک اوپه خنجر
شوروشور

ماوی دابه ملک وی دسینا ۱ یاد بربر ۲ ومی کره پوښتنه له یوچانه په مدار

وايه چې داملك داشاننى ۳ كه غوندار دی خو په افسوس اوپه حسرت شو په گفتار
۴

چه داملك دعاقلانودانایانودی بسیار داغنه یورپ دی چه دی جای وودهنر

بیامی له هغه نه استفسارکی په داباب دوی ولی پرپوتل دزمانی په دی گرداب

ده وی حقیقت کي پرنگیان ووپه شتاب چه ورک دی له جهانہ مسلمان شي په
عذاب

زه که اوس خودوی شول په دنیا کی په خوک چې وی مغرورپه خپل قوت اوپه
خطر حکمت

دی خوبه زرپریوزی په کوهی کی دزلت نه بی وی عزت اونه قدرت اونه طاقت

چه لری مصیبت کا او حاصل کاندی سوک چه ډبرمغزوروی دهغه خاوری په
راحت

۱- سینا یعنی ابن سینا ۲- بربر شمالی افریقاته وایي په شرقی افریقاکی دی

۳- په جنوبی افریقاکی دی ۴- دحبشستان په وسط کی یوکل دی

بخت که چاته شااکاکه داناوی دجرمن خپل دانائی به یی په جان سی شعله زن

څه به درته وایم دفلک په دوروغن نځینی خلاصیری له اسیب مرد وزن
سخت ساعت هغه دی چه هوبنیارسی کوروکر بیا می دهغه نه په دی شان وکی سوال
چه کله به ختمیری په یورپ کی داجنجال ده وی که چیری ورک له جرمنیانوشومجال
یاکه روسیان شي په دنیاکی دیرپایمال یاکه انگریزان شي له قسمت یروزبر
بل خوبه اسلام شي په دی جنگ کی کامیاب که چیری کل اتفاق کری اسلام ددین په باب
بیا به نشي په دنیا کی یاره داسی انقلاب اوس خودپرزوروی دی چه اسلام شي فتح
په

ولی دبنمان دی په خپل کورکی سرپه سر بیا هغه وپل چه ته هم څوک یی په خپل تن
چه دلته یی راغلی اوصورت دی وی غمجن جاواا که سما ترا ۲ که بورنیو ۳ دی
یاکه ته یی دکابل یا پینسوریادختن ستاوطن
چه ته داسی بیخبری له دنیا له خیروشر ماورته بیان کی خپل اصلی نام ونشان

چېرته چه اوسیرم هغه ملک دی دافغان ډېر دی زموږ په ملک کی عالمان هم فاضلان
چه دوی وایي دیورپ وحکیمانو ته خواران بل موږ یوډېرماهرپه کاروبارکی دجمدر
۱-۲ دبحر هند کی یوه لویه جزیره ده ۳- بورنیو دمحیط کبیرپوه لویه جزیره
بیاراته گویان سو هغه ځوان په دی مضمون ستاخوهم څه زده دی یاته هسی یی پښتون

ماویل چي پښتانه خودی په علم کی جیحون زه یم له هغونه یو ادنی سړی کرمون ۱
په اتوژبو پوهیږم درته وایم مختصر یعنی په پښتواوپه هندی کی یم ماهر
عربی اوانگریزی خوهم پوهیږم په ظاهر گورمکی اوشاستری ته په ښه شان یم حاضر
په اردو اوپه فارسی کی یاره زه یم محرر نورعلوم هررامعلوم دی برادره ماش قدر

ولی چه اصف دبرخیاوه و حضرت ته
مور به ولی خان نه ستایو په دنیا کې مکرم
م ح ت ر م

هم مور به په حرمت او عزت یوتر محشر
بل نیکه موعبدالرشید وویار هسی غازی
ح و ا ن

چه مدام به دده نوم وی په دنیا کې نمایان
هم دی په خوله او په زبان کې وویکسان

بل دی عالی همت وه په دنیا کې په شه شان
هم په خوی هم په خصالت کې چانه ری
وولکه لمر

بل خوا احمد شاه درد وران وه دافغان
په ده باندې قایل دی یاره کل مرهتیان

بل خو موشیرشاه ووپه مثال شیرزبان
له هیبت نه یې روان شه همایون مخ په
ای ر ا ن

که بیان یې عدالت کرم ته به پاته شي
حیدر خان وه یو افغان باغیرت او باحرمت
ش ش ر

چه ده وه حاصل کری سلطنت په خپل
انگریزه به وه خارج له هندوستانه په شدت
ه م م ت

که چیری نظام نه وی دانگریز وپه مدت
که تیپو درته بیان کرم هغه هم وو لوی
اژدر

بل موانگریزانوته معلوم دی شجاعت
چه دوی ووراختلی و دی ملک ته په غیرت

اکبر خان ورشکاره کری یاره دوی ووته
دده په همت باندې ډېر قایل دی جرنیل نت
ه م م ت

انگریزان دی شرمیدلی په دی ملک کې
اوچت خودرته وایم چه بیا جنگ وه دمیوند
م ک ر ر

ډېر کفار شول قتل په دی جنگ کې هم په بند
ونیول غازیانو ډېر کفار په خپل کمند

مرداری بی په تبرکړل په خنجرکړل چند وی شړل له ملکه په همت دخپل جمدرد
درچاند

بیا راته گویان شه هغه خوان په هسی شان زه درنه پرسان کړمه حکمت دایروپلان ۱

ته خوراته ستایي خپل نیکونه خپل دوران ایاتاسو هم څه کړی شي په جواب کي
زیلان ۲

یاکه هسی خان ته وایي مور یوشیربیر افسوس صدافسوس هم افسوس دی
صددهزار

چه زه شوم لاجواب په حکمت کي دطیار ماویل افغان اوس همت کړه په خپل کار

ونیس له ستونی په داتکه بی ۴ کامردار

غلام محی الدین افغان

ایروپلان - طیاره ۲ - زیلان سیوډول دجهاز ۴ - تک - فوراء

۸ مخ ۷ کال ۳ شماره ذیعده ۱۳۳۵ هـ ق ۳ سپتمبر ۱۹۱۷ م ۱۱ سنبله
۱۲۹۶ هـ ش

اول حمد دهغه پاک پرورگاردی چه مغزده ممکنات په مقداردی
زیاته ونکی دعزت دترقی دی رسوونکی ده ذلت اوده شقی دی
خدایه ماله شقاوته په امان کری په خاطر می ده نبی اخرزمان کری
هم پادشاه سراج الملتہ والدین چه مالک دتخت وتاج دی په یقین
اهل بیت سراجیه کری تول مامون دبنمان خواروخسته کری زره زبون
هم صاحب محمود طرزی کری په زره چه مدیردی داخبار هرخی کی یاد
شاد
علامه د زمانی روشن ضمیردی باحکمتہ پرغیرت باتدبیردی
نیک نامی ورته حاصله مالامال کری حاسدان یی واره پینو لاندی پایمال کری
مولانا محی الدین صاحب غمخوردی دتمام افغانستان دسترگوتوردی
په درویشتمه شماره کی داخبار یواعلان په پینتو کری تیار
هرافغان بیپه مضمون باندي رسیری په لوستوی یوتربله هوسیری
ایراد نشته په پینتو کی ای صاحبه فضل شوی په افغان دی لواجبه
افغانان بهادران دزمانی دی نوراقوام ورته په شان ده زنانی دی
هردولت کی مشهورلکه دنمردی دغلام په سرولار لکه خنجردی
افغانی ژبه ده غیرته ډېره گرانه خدای زده کری ده افغان ته په اسانه
ده دی ژبی مبارک ډېرعزت دی پردووملتوکی یی حرمت دی

ر به تاكړی پرمور باندي احسان دی چه راكړی دمدير ډېرمهربان دی
په خدمت کی ده مدير صاحب عرضونه څه عاجز غريب کوم په تعظيمونه
که اخبار شي مزین په افغاني نورانی به شي افغان په معانی
ډيورپ په حال به واره خبردار شي له غفلته يوکرته به بيدار شي
که خدای کړی ترقي ده افغاني وی دپښتو اخباريې سرده ودانی وی
ای خاوند ه نوالجلاله باری خدایه ترقي پښتو ورکړی بی نهايه
چه فقير عبدالسلام کامه وطن يم اوسيدونکي مستعلی کي شه وطن يم
اميد واريم په خدمت کی دمدير چه اخبار کي شي داخل زماتحرير
سنة درى سوه يوزر پنځه ديرش کاله تير دهجر مياشت وه سلخ دشوال

عبدالسلام

Pukhto.Net
پښتو

۱ مخ کال محرم الحرم ۱۳۳۶ هـ ق ۱۸ اکتوبر ۱۹۱۷ م ۲۵ میزان
۱۲۹۶ هـ ش

پنجمه شماره

داسلام و پادشاه ته دوعا

فخردين شمع دولت احمدی ملت سراج د خلت په خلصت شاد شه حکمت په شه
تاج

کوزدنشي تخت و تاج له جوړشوی له عالی خیال دی کوثر مومی چه مخلوق سی
سراییه په سیرابه

ته راضی سی په دوه کونه میسر له امیر ابن الامیر ابن الامیر
دهر عسر

ثقافت دخلافت په حکمت د خپل قدرت یو خواهش دداعیانوبال وپرکری دقربت

شه امیر حبیب الله ته کسب وکار درحبیب ربه ته په معاون سی په نصرت په مظفرکی
ورکی

حبیب گوری له یثربه هر ساعت تاته ای سرچشمه داسلام نه یی حق تعالی د مکره
وروره خره

امت باغ دمصطفی دی سرچشمه یی سرد مصسه کوزله موزه په حضور دپیغمبر
سوافسر

دتمام امت بابا سوی ترزاره واره هلکه ستاعت داسمانی وی نازدمه لویر ه
پرکمه

یاالله العلمین په طفیل دمصطفی شه خادم دشریعت که چه جهان مومی صفا

درحمت سایه اوژده کی چه اسلام په ا بی دینی که سی راپورته ریشه تخم به پوره
سوده شکی

دعالم خوب چه بهترزما ترطاعت و عبادت هغه دغه علم بولی چه حدود و پیژنمه
ش

اول خان بیا تاته وایمه راسه دین ته ترتیب که پرخی که نه پر نه خی زه یه ترتیب
کشیزده بیانومه

۷ مخ ۷ کال ۷ شماره صفرالمظفر ۱۳۳۶ هـ ق ۱۷ نوامبر ۱۹۱۷ م ۲۵
عقرب ۱۲۹۶

دغه څه عجب دوران دی	چه راغلی پرافغان دی
لمردعلم راختلی	په روشن ټوله جهان دی
وقت دعالم ودهنردی	نوردعلم درخشان دی
نن دجهلی بازارسوردی	دهرعلم توددوکان دی
داخوعصردسراج دی	چه افغان ټول په روشن دی
عجب عصر دی ای وروره!	چه ځوان زور اوزور په ځوان دی
دسراج په نور روشن دی	که خیبردی که کهسان دی
شکرشکر شه ساعت دی	فضل سوی درحمان دی
شه امیر یه دی راکری	پرمورټولومهربان دی
شه غمخوردپینتنو دی	دخپل وقت نوشیروان دی
علم دوست هنرپرور دی	لوی امیر اوشه سلطان دی
مزاج دان طبیب دملک دی	په حکمت لکه لقمان دی
پینتومره وه ده ژوندی کړه	روح پروردخپل لسان دی

تخت و تاج دی همیشه وی	څو زمين واو زمان دی
مشر زوی دامیر گوری	عنایت دپاک سبحان دی
شه سردار معین د علم	د عرفان دباغ باغوان دی
هم ناظر دمعارف دی	هم ناصر دهرناتوان دی
شهزاده د پینتنو دی	تاج د سردکل افغان دی
شه معین السلطنه دی	پر امیر صاحب دپرگران دی
معارف ټوله دده دی	هم ددی مجلس میزبان دی
نازده لویژی پرمخکه	څوولار شنکی اسمان دی
هغه خدای دی ساتندوی شي	چه دټولو نگهبان دی

هیخ پردین دمجری نسی عادت یم ترلاس ن ی و ل ی	چه مرداری غوبسی نه خورم عادت کی ت ر ک ر ز و ل ی
دین می خه شوراته گوری نه می شرم نه ح ی ا	ترمرداره دپر بدتروی خنگی خورم په ا ش ت ه ا
که پرولی په بازار کی خوک په نکوی په غ ا ز	دقران شریف احکام دی قدرنه لری دپیاز
چه روشن په عادت نه وو ټوله پاته شوه ب ی ک ا ر ه	په ابروی داصطلاح و عادت له دی سکه داره
دپادشاه سکه مغلوبه دناچلی پیسکی ر ش ک ی	داعادت دکور خراب سی دین به کی رشکی
هرچیری چه عادت راغی منافی دشریعت س ی	تردی لوبدبختی شته چه دین تابعه دعادت ش ی
که عیب نه وه په اولس کی نقص نه وینم پ ه خ ا ن ک ی	مصطلحه بیدینی لکه خونچه ایشی په میان ک ی
چه قبله یی کره غلظه دین ترپاته په گروه گ ر و ه س و	تخالف له اصطلاحه ترشرعی مکروه م ک ر و ه ش و
که احکام دشریعت وی په دغه ټول به تاله س ی	که قبله حقیقی نه وه بدغه چی عیب باله س ی
خوراتنگ خنی پرهیز شو دین تابعه دهوا	هرتوکرچه عیب باله سی که روا که ناروا
خه به یوسی اخرت له پرملامات سی ز م ا ب ا د ن ه	که پیغور دعالم نه وو باکی نه لرم له کرنه
جهنم په خیال جنت سوخس باطل ه و ش ی ا ر ی و ل ا ر ه	و خپل نفس ته موسجده شو تن زتارزموژپه غ ا ر ه

تن بارکش باری درکری میره هغه چه پرسپورشو	چه بی خرپه خت کی سپورکی جهان کل دخره ابخورسو
بازی توله له غیرته غیرت نوم دی دایمان	که خلانده شمع نه وه وبه ژاری په ارمان
چه غیرت دمیره نه وی قدر نه لری له توله	په جته بی خطامه شی بی معنی سرپی بوله
نغاره کی پراسمان وی چه هوش نلری ساده دی	که په تخت په هوا درومی سپوریه مه بوله پسپاده دی
له اسمانه زمکی عرشه څه دراوره ای خود رایسه بدعات بیاننه وم مکرره په باربار	که مبلغ دمغنی نه وویل شی نه وخی له سرایسه هیخ می صبرخینی نه سی ځکه ډیربه سی تکرار
له تکراره ملاله مسه عادت دین دی نرولسی	پاک قرآن درب کلام په چه چارپیره دی وهولسی
له قرانه سره جنگ دی که ملگری دعادت سو	زماوروره په دی پوه شه څه مخرب دشریعت دی
توفیق غواړه له خالقه بخشنده دی مهربان	هم ارحم الراحمین دی هم کریم دی هم منان
بل طرف ته امیدنسته بی درباردخالق	دغه باب دغه خلقه سوه سابق ود لایق
زاری گویه یم ورب ته څه عادت موسعادت کسی	یا ارحم الراحمین! رزق روزی موسعادت کسی

تهذیب الواجبات له کتاب څخه

۷ مخ ۷ کال ۱۱ شماره ربیع الثانی ۱۳۳۶ هـ ق ۱۵ جنوري ۱۹۱۸

افغاني سوگند

قبيح مشكله ديوتان دی هلوکان به وی ساتلی	شي جامی په په اغوستی پیریشان یی خوړاښکولی
رقصوی پرمجلس کی فاجران پرگزیدلی	په بوسه روپی تراخلی په غاشوفاسق نیولوی
نه ملاشته نه صوفی شته نه دریم	چه په لخته توره ورسی په غیرت تردین فداسو
خوار فقیر که افسوس وکه یاپه وینو سترگو	نورپی څه له لاسررسی که دځان غوښی کهری
دونه لویه خرابی و بیباکی په دین کی کیری	هیڅ میره په غیرت نشونه په زورکی څوک خوژیژی
ته خرواردلواطت و دزنا په میزان تول که	یومثقال ددی پردردی دی که نه وینی سترگی پورکه
زنا کیری په خلوت کی داپه ډول ددین خفت	دزنا پرظهورقتل داسوفخر وسعادت
چه په جهروتفاخر و جمعیت سی معصیت	بل به نه وی په اسلام کی تردی پورته ضلالیت
درست ولس په دی شریک دی دابازخواست به	که څه لری که نیردی وی هیڅ احدبه پاته نه سی
پرمومن باندي واجب چه داصحبت په غم	که به نورله لاس نیسی یومت خاوری پردودکه
یادولو په قوت سره پادشاته خبرورسی	دانخری به سی محکم خره غوایی به تربرسوی

چه غیرت پر مینه نه وی موروثه د کل اسلام سـونـه مـونـگ	خودبه وی په خروپایماله نه موننگ سـونـه مـونـگ
دین دگوتوشوریدن سو تسبیح ارووشی غشی داورسـکـروتـی	داتسبیح به دی زنجیرسی ددوړخ داورسـکـروتـی
مرد وزن که مسلمان ووباند فرض تراستری د مـه	چه ددین نقصان په ولید خان به نه ولی بـیـمـه
لالا څکوی درتیرسه داخبرسودنامرد	حیدری ذولفقارکشی که چه هیڅ پاته نسی فـرـد
کل بنیاد دین پرتوره نو راحکام په خال وخط	که یه توره تیره نه وی دین یه بایلو سـو غـا ط
دحسین سرپه تویوی دل کوشه دمصطفی	چه غیرت دعراق نه ووکفین سوه بیوفا
کوم توکر دبیدنی دشهزاده ترخون سوکم	چه پشتو سوبی غیرته دین پایمال پـر خـی م
جواهر دشریعت دمصطفی دزره اجزاشوه	چه په سپک نظریی گوری دپره بده بی جـز ا شـو ه

دتهذیب الواجبات له کتاب څخه

۵ - ۶ مخ ۷ کال ۱۴ شماره ۱۵ جمادی الاول ۱۳۳۶ هـ ق ۲۷ فبروری
۱۹۱۸ م ۹ حوت ۱۲۹۶ هـ ش

افغاني سوگند

ددي زمکي حکم ستادی که اغزی پرژدی که نـخـلـی	نواموزه پاکه لوحه چه لیکي هغه خط اـخـلـی
دطوبی ونه ترسازه پلارپه قبرکي په شـاـدـسـی	دهلک که تربیت وو دپراسان په مراد سی
خدای رازق دی بلاشکه اماتاپه غم اخته کي	چه په چوب وپه شیرینوسر بالادی اموخته کـی
کي دبل پیسه راکش کره ستانندی به په داغـیـژـی	چه تومان دده خرخشت وی داپه څه شي موجودیژی
خبرنشو په کمال چه افلاس فخرداسلام	زړه دکی دزنبورخاله همیشه لکه سـرـسـام
طبعه واوښته له دینه غریب تاکی په بدرنگ	مسکنت دشه لقب وودی بی بولی تـوـرـفـرـنـگ
بیاتمرکه نه بدلیری که هرڅوسی گډوډ	تعجب دی وانسان ته پرهرخیال چه پوخ سـوـهـد
دانسان خوی نه بدلیری که په ولی په مردکو	اهنی سپاره میدوشي ۱ سازکه دتوپکو
چه په هدپوخ عادت پوخ سوپوهغه به په مرگی وی	ارمنی که ایرانی که کشمیری که دکنی وی
چه همه طبعه ددنیاووڅوک ژراکه څوک خـنـدا	په قیامت که دیده نشته ولی دلی سوی جدا

چه په عرش داله بولی په حدیث که هغه زړه دی	څه دزړه صندوق سوری که سیل وکه چه زړه څه دی
وروسته وړاندی موجودات یی په یوکنج کی چاپیری	لږڅه هوش کره سړی سه زړه پرڅه له تاپاتایبری
مامعنی ومابقی عالم به کله هله مومی	که له تنه سوی فارغه چه دزړه پرلوری درومی
نوی نوی اسمانونه بیا بانونه واجر	ډېر به ووینی یی په زړه که که ته شوی له تن
له درانه خیال راپرپوزه زړه ایله که رب تی پر پرده	که دڅه له تنه پرې کره سعادت دی مخ ته کشیزده
بی گدره گډیره ډېر عالم دی اوبو وری	سه مشغول په هغه کارچی په سولیری دتن بردی

دتهذیب الوجبات له کتاب څخه

Pukhto.Net
پښتو

څلورم کال دريمه شماره دمیزان ۱۳ د ۱۲۹۴ هـ ش کال

گل موخپل بهار موخپل بستان موخپل دی	شکر شکر باغ موخپل باغبان موخپل دی
لاله خپل ارغوان خپل دامان موخپل دی	سروه خپله بلبل خپل چمن موخپل دی
بزم خپل ساقی موخپله دوران موخپل دی	نشه خپله خمار خپل پیاله موخپله
ځمکه خپله رود موخپل دهقان موخپل دی	کلی خپل بازار موخپل وطن موخپل دی
سپاه خپل رعیت خپل دیوان موخپل دی	شاه موخپل گدامو خپل قاضی موخپل دی
عسکر خپل مفتی خپل زندان موخپل دی	غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی
مدیر خپل اخبار موخپل دوران موخپل دی	شکر شکر بیگانه په میان کې نشته
ژبه خپله قلم خپل بیان موخپل دی	عجب عصر دی افغانه نظر وکړه

مولوي صالح محمد

Pukhto.Net
پښتو

سراج الاخبار در رسم الخط پرتله له اوسنی رسم الخط سره

دسراج الاخبار په پانوکي دپښتو خاص حرفونه نه ليدل کيږي داځکه دهغه وخت په چاپخانه کي دپښتو حرفونه نه وه دت پرځای ت، د ر پرځای ر، د ډ پرځای ډ، ډر پرځای ژ، د بن پرځای ش، دگ پرځای ک او ډر پرځای ز، راغلي دي اوکلمي هم ځينو ځايونوکي پيوستي ليکلي شوي داوسني رسم الخط سره مغايرت لري چه موضوع په لاندي مثالونوکي په ښه ډول سره ليدلای شو:

اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط
له کومه	لکم
ډېر	ډير
مور	مژ-منز-مونک-منک
ځوان	جوان-ځوان
زور	زور
پښتانه	پښتانه
کيږدی	کژدی
شوی	سوی
بي	يه
چي	چه
کي	که
سړی	سړی
لومړی	لمړی
ټول	ټول
مه کړی	مکړی
لږ	لژ
په عالم	پعالم
گوره	گوره
کر مه	کمه
زمونږ	ځمونک-زمنز

اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط	اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط
اخلی	اخلی	خوڙ	خوڙ
ڙڙل	ڙڙل	غڙ	غڙ
کڙ	کڙ	ونروپنه	ونروپنه
دواره	دواره	ورخ	ورخ
هوبنيار	هوبنيار	ترکو	ترکو
هوسيري	استيڙي	لورہ	لوڙه
کيري	کڙي	کوچني	کچني
پنخه	پنزہ	رڀتيا	رشتيا
خيني	زني	خُمکه	زمکه
کڀننه	کشي	خَان	زان-خان
زما	خُما	گنهگار	کنه گار
غوندي	غندي	خُونه	سونه
جغرافيه	جيوگرافي	په دي	پدي
شي	سي	په خپل	پخپل
مور	منز	بي خبر	بيخبر
کي	که	اوسيرم	اوسيرم
برخه	بخره	په ملک	پملک
خوک	سوک	په کار	پکار
شپون	شپان	پوهيرم	پوهيگم
پادشا	پادشه	ساتندوي	ساتن دوي
کومه	کمه	په ده	پده
خُل	خُل	غٽ	غت
خُکه	خُکه	خُوان يم	خُوانيم
ذکر	سکر	کرم	کم
مو-می	م ا	ورخ	روز-ورخ
خالی	خالی	خپل	اخپل
نکري	نکي	وموبنه	وموڙه

اوسنی رسم الخط دسراج الاخبار رسم الخط اوسنی رسم الخط دسراج الاخبار رسم الخط
الخط

له تا	لنا	گل	کل
هومره	همره	گرخیدل	گرزیدل
خای	خای	فوخونه	فوجونه
کې	کش	خلمی	زلمی
پښو	خپو	افگار	افکار
رسیری	رسیکې	مه کوی	مکوی
هوسیری	هوسیکې	سترگی	استرگی
لمر	نمر	زړه	زله
کر مه	کمه	خکه	زکه
بنکاره	شکاره	نامه	نام
سپاه	سپه	خبښ	خش
لیکې	لکې	نښلی	نخلی
ثان	سان	هلکان	هلوکان
میره	میره	دوزخ	دوزخ
خه کوی	خیکوی	موز	موژ
خلانده	خلانده	خینی	خینی
خی	خی		

نتیجه

دافغانستان دفرهنگي ژوند په لور تيا کي يوبل عمده عامل داميرحبيب الله خانه په دوره کي دهغو فراريانو راستنيدل وو، چي داميرعبدالرحمن خان له خواتبعيد شوي وو، هغوی هیواد ته له راستنيدو وروسته داذهانوپه تنويرکي ستره ونډه واخيسته او دمعاصرو ادبياتو پر بنسټ ايښودلوکي يي مهم نقش درلود. د دغوکسانوپه ډله کي محمود طرزي او غلام محمد الدين افغان په خاصه توگه د يادوني وړ دي.

دتجدداور وښانتيا دورې ادبيات دملې ارمانو دعرادي په توگه دفرهنگ پر مخ بيولو ته وقف شوي وو. په دې کي شک نشته چي دمعاصر ادب تر څنگ کلاسيک ادب او فلکورې ادب دواړه په خپل قوت پاتي وو. خومعاصر ادب دمحتوي او پيغام ددرلودلو له کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنوي اهميت څخه وغورځول، معاصر ادب ديوه متعهد اورسالتمند ادب په توگه دټولني په خدمت کي په کار واچول شو، په هيوادکي دمزم من فقر، بيسوادې، اداري فساد، ظلم اوبي عدالتي عموميت، ټول وطن پالونکي اوپرازادۍ مين روښانفکران دي ته وهڅول چي دمنځنيو پيړيو درکود ډله منځه وړلوله پاره حاده مبارزه پيل کړي. ادبيات دخلکود ذهنونو دروښانولودپاره استخدام کړي او ولس دغفلت، بي خبرۍ اوبي تفاوتۍ ددرانه خوبه راوښ کړي، دپښتو ژبي او ادبياتو دپراختيا او پرمختگ له پاره زمينه برابريده، په همدې وخت کي په لره او بره پښتونخواکي دپرداسي ځوانان موجود وو چي دنويو علمونو او اورو پايي ادب مطالعه يي کړي وه نو ادبي ژانرونه او فورمونه يي پيژندلي وو، دخپل خيال داظهار له پاره يي نوي لاري په نښه کړي وې، اودپښتو دلرغوني ادب په پراخه بنسټ يي دپښتو دنني ادب ماني پيل کړه. که څه هم انگرېزي استعمار په ۱۸۹۳ کال کي دديورنډ په تحصيلي کرښي سره دافغانستان دخاوري يوه برخه له اصلي پيکرڅخه بيله کړه، خوويي نشوکولای چي دپښتنو دکيوارمانونو، گډو ارزښتونو او گډو وياړونو ترمنځ دبيلتانه کرښه وباسي. دفرهنگ په ساحه کي دلته او هلته په يوه وخت کي حرکت پيل شو، ددغه حرکت مخکښان دټولني روښانفکران وو، په افغانستان کي (سراج الاخبار افغانستان (دمولوي عبدالروف کندهاري له خوا (۱۹۰۶) دجنوري په يوولسمه نيټه راوتله خودهدمغي لومړی گڼي له خپرېدولو وروسته جريده بنده شوه، ددوهم ځل له پاره (دسراج الاخبار افغانيه) په نامه په (۱۹۱۱) کي محمود طرزي په مديريت او مشري خپره شوه په همدې وختونوکي په لره پښتونخواکي هم دپښتو دمعاصر ادب دپراختياپه لاره کي گامونه پورته شوي وو. په (۱۹۱۰) کي دافغان دجريدې دخپرېدوسره سم په پښتو ادب کي نوي ژانرونه باب شول، اودراحت زاخيلي، فضل محمود، عبدالملک فدا، غوندي ليکوالو اوشاعرانو دمعاصر ادب زري وکړل.

محمود طرزي او عبدالرحمن لودين په سراج الاخبار افغانيه كي دپښتو مضامينو اوشعرونو خپرولوته په اگاهانه توگه پاملرنه اړولې وه، ددغو ټولو اوبښتوسره سره دپښتو غزل محتوی هم په دغه دوره كي تغير كړی دئ او غلام محی الدین افغان لومړنی سړی ووچي په غزل كي يې وطني مسایل ورځای كړه لكه :

زړه زما ډك دی له میني دوطن
خپل وطن ماته عزیزدی ترخپل تن
هریوگل مي دوطن په ماډپرگران دی
تركشمیره ترپاریسه ترلندن
شیرین خان مي په شیرین وطن فدادي
زه خودارنگه فریاد یمه كوهكن

اخردعادافغان داده ای صاحبه
چي اسلام صاحب دجاه كړي ذوالمنين

مولوي صالح محمد ددي دورې بل تكړه شاعرهم په شعر څه ناڅه ويني كړي دي. ددغي دورې په شعرونو كي دنوی دوران د پيليدوزېری ورکړ شوی دئ ددغي دورې دادب مخکښان او شاعران دادی:

مولوي صالح محمد کندهاری ، غلام محی الدین افغان ، مولوي عبدالواسع کندهاری عبدالعلي مستغني ، عبدالهادي داوي ، سيدمحسن کندهاری ، عبدالسلام ، عبدالرحمن لودين اونور نومونه د یادوني وړ دي.

ددغي دورې په شعرونو كي دوطن مينه ، دخپلواكي جذبات ، داسارت اوبندگي پر ضد ، داعتراض غږ ، دطبیعت دښکلا ترسیم ، په ټولنه كي دانسان موقف ، دده دژوند شرایط دپوهي سطح اونور مسایل څرگند شوي دي، داوه دسراج الاخبار هغه خدمت چي پښتو ژبي ته يې كړی دئ. دهغه وخت شاعرانو دخپلي ژبي اوخپل ادب له پاره ډېرهلي ځلي كړي، اونورځلك يې دپښتو ژبي پراختيا اوپرمختيا ته ځيركړي دي دغه ادبي نهضت په خپل وار سره دپښتو ژبي اوادبياتو له پاره لاندي خدمتونه كړي:

۱- پښتانه شاعران اولیکوالان یې هڅولي چې خپلې ژبې او ادبیاتو ته خدمت وکړي او د پښتانه شاعران یې روزلي دي.

۲- سراج الاخبار د افغانستان په ادبیاتو کې یونوی تحول رامنځ ته کړی دی.

۳- دخلکو شعورته یې وده ورکړه او خلک یې دخپل هیواد د ازادۍ او خپلواکۍ داخیستلو او ساتلو له پاره هڅولي دي.

۴- دخلکو په فکري اوښتون کې یې د قدر وړ کارونه ترسره کړي دي .

۵- د پښتو ژبې د پراختیا او علمي کولو له پاره یې ډېرې هلې ځلې کړي د سراج الاخبار په پانوکې د پښتو ژبې اهمیت او ارزښت په ډاگه څرگند شوی او دا څرگنده شوي چې د افغانستان ټول خلک او مختلف قومونه باید پښتو ژبه زده کړي .

۶- پښتو ژبه د ښوونې او روزنې د وزارت په درسي نصاب کې شامله شوه او مولوي صالح محمد ددې دورې ستر شاعر اولیکوال د لومړي ښوونکي په توگه د حبیبي په لیسه کې مقرر شو.

۷- سراج الاخبار د پښتو نظم او نثرته خپله غیر خلاصه کړه او هغوته یې په خپله غبرکې ځای ورکړی دی.

۸- په سراج الاخبار کې نه یوازې د پښتو معاصر ادب پرمختیا کړې بلکې د کلاسیکې دورې شاعران یې معرفی کړي او دهغوی اشعاري نشر کړي دي .

۹- د پښتو ژبې فلکورته یې هم توجه کړې چې ۱،۴ فکلوري مشهور متلونه د غلام محی الدین افغان له خوا په سراج الاخبار کې خپاره شوي دي.

۱۰- د سراج الاخبار په پانوکې شعر د شعر پر ځای پاته نشو د جریدې په وروستی پلان کې دمینی او مین ځای د ژوند درېښتینو اصولو وینو پوهه، خپلواکي، ملي غرور او نور د افغانستان په هنري ادبیاتو کې رامنځ ته شوه.

کومه د شعرونو ټولگه چې مایه دې کتاب کې راوړې که چیرې نوموړی شعرونه په دقت سره ولوستل شي پورتنی ټول مسایل چې ذکر شول، په ډاگه په دې شعرونو کې لیدل کیږي او پورتنی خبری په اثبات رسوی . په افغانستان کې سراج الاخبار افغانیه په پانوکې په غزل کې دنوښت څرکونه اونویو موضوع گانو ځایونه لیدل کیږي. لکه دخپلواکۍ، پرمختگ، د فکر و نوخپلول او نور. په پیل کې دغه نویوالی له یوډول شعري کمزور یو هم

ڊڪ وو، مثلاً دسراج الاخبار په پانو ڪي دصندلي له پاره (صندلي غزل) په نوم شعر هم ڪنبل شوي، ددغه دوري په شعرونو ڪي دنوي دوران ڊپليڊو زيري ورڪر شوي دي.

په درناوي

اخځليکونه

- ۱- دسراج الاخبار بيلابيلی اته کلنی جریدي
 - ۲- دافغان یاد- دکابل پوهنتون — دژبو او ادبیاتو پوهنځی- ۱۳۶۳ کال
 - ۳- دغلام محی الدین افکار او اثار- دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځی
 - ۴- دپشتو معاصر ادبیات اوسنی دوره پوهنوال ډاکتر زیورالدین
- درسی لکچرنوټ ۱۳۵۸ کال

پای

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**